

**ALAVUDEN VESISTÖNIMISTÖN
ETYMOLOGIAT JA NIIDEN KIELELLISESTI
ERILÄHTÖISET KERROSTUMAT**

Sofia Hopiavuori

Maisterintutkielma

Suomenkieli

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Sofia Henriikka Hopiavuori	
Työn nimi Alavuden vesistönimien etymologinen tutkimus	
Oppiaine Suomen kieli	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Toukokuu 2021	Sivumäärä 52 + liitteet
<p>Tiivistelmä</p> <p>Maisterintutkielmani tavoitteena on selvittää Alavuden merkitykseltään läpinäkymättömien vesistönimien etymologiat ja niiden kielellisesti erilähtöiset kerrostumat. Tutkielma tuo tietoa Alavuden vesistönimien alkuperästä sekä taustoittaa Alavuden asutushistoriaa. Tutkimuskysymyksiäni ovat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Mitkä ovat Alavuden merkitykseltään läpinäkymättömien vesistönimien etymologiat? 2) Millaisia kielellisesti erilähtöisiä etymologisia kerrostumia Alavuden vesistönimistössä on? <p>Tutkielman aineistossa on mukana yleiskielestä leksikaaliselta ainekseltaan vähänkin poikkeavat Alavuden vesistönimet, kuten muun muassa <i>Heini-</i>, <i>Honki-</i> ja <i>Pasko-</i>tyyppiset nimet. 415:stä Alavuden vesistönimistä tutkittavaksi päätyi aineistorajauksen mukaisesti 129 nimeä. Nimet sisälsivät osin samoja nimenosia, joten tutkittuja etymologioita on varsinaisesti 75. Tutkimus perustuu historiallis-vertailevaan, etymologisiin kriteereihin (muoto, merkitys, levikki) pohjautuvaan menetelmään, johon on yhdistelty soveltuvin osin Eero Kiviniemen nimistöteoriaa. Tutkielmassa on löydetty etymologiat 90%:lle nimistä etymologisten kriteereiden perusteella. Etymologioita ovat esimerkiksi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Haaroon/ojanne</i> ~ laajemmin nimistössä tavattu, yleiskielen <i>haara</i> • <i>Ille/röömin/lampi</i> < muin. ruots. <i>illder</i> 'paha, ilkeä', ruots. murt. <i>illor</i> 'ond, elak, svår', ruotsin <i>ström</i> 'virta' • <i>Jääskän/järvi</i> < sukunimi <i>Jääskä</i> • <i>Kaides/koski, -oja, -puro, Kairesluoama</i> < pohjoissaamen <i>skáidi</i> 'jokihaarojen välinen maa, niemi' • <i>Korteslampi</i> ~ yleiskielen <i>korte</i> 'ontto- ja nivelikäsvartiset, pitkäjuurakkoiset sanikkaiset' • <i>Paats/joki</i> < saamen 'käpyä' merkitsevät <i>bāccak</i> (<i>pohjoissaame</i>) ~ <i>paaccah</i> (<i>inarinsaame</i>) ym. • <i>Röön/oja</i> < ruotsin <i>rö</i> 'ruoko, korsi' vrt. paikannimi <i>Röö/neva</i> • <i>Tevapuro</i> < suomen kielestä kadonnut <i>teva</i> 'hirvisonni'. <p>Alavuden vesistönimistön suomen kieleen pohjautuvia nimiä on 60–69%, saamelaisperäisiä 8% ja ruotsinkieleen pohjautuvia 2–3% sekä erikseen henkilönnimiin pohjautuvia nimiä 17–22%.</p>	
Asiasanat Alavus, nimistöntutkimus, etymologia, paikannimistö, vesistö, kerrostumat, asutushistoria, lainanimistö, Etelä-Pohjanmaa	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Sisällys

1	TUTKIELMAN LÄHTÖKOHDAT, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA RAKENNE.....	1
2	TEORIA, MENETELMÄT JA AIEMPI TUTKIMUS	4
	2.1 Etymologiasta ja historiallis-vertailevasta menetelmästä.....	4
	2.2 Nimistöntutkimuksesta	5
	2.3 Vesistönimet	6
	2.4 Nimien läpinäkyvyydestä ja läpinäkymättömyydestä	7
	2.5 Etymologisista kerrostumista	8
	2.6 Aiempi tutkimus	10
3	AINEISTON KUVAUS	13
4	VESISTÖNIMIEN ETYMOLOGIAT KERROSTUMIEN MUKAAN.....	14
	4.1 Suomen kieleen pohjautuvat nimet	14
	4.1.1 Haaroonojanne (puro)	14
	4.1.2 Hangasrimpi (lampi)	14
	4.1.3 Heiniluoma.....	15
	4.1.4 Hetetlampi.....	15
	4.1.5 Honkioja.....	15
	4.1.6 Iso Valkeinen (järvi), Valkiainen (lampi), Valkialampi	15
	4.1.7 Jouttilampi.....	16
	4.1.8 Keskolampi, Kesku-Tervajärvi	16
	4.1.9 Kohdinoja.....	17
	4.1.10 Kolistonoja	17
	4.1.11 Kontolampi.....	18
	4.1.12 Kortesslampi, Kortessoja, Kortessrimpi (lampi)	18
	4.1.13 Korpi-Taikinalampi.....	18
	4.1.14 Kuivais- ~ Kuivasjärvi, Kuivasjoki	20
	4.1.15 Kyrösjärvi.....	20
	4.1.16 Kömmelinoja.....	20
	4.1.17 Lalvapuro	21
	4.1.18 Leppilampi, Leppioja	21
	4.1.19 Louesjoki, Louesjärvenlasku (oja), Louesjärvi.....	21

4.1.20 Lähdesoja (puro)	22
4.1.21 Löyttylampi.....	22
4.1.22 Matkuslampi.....	22
4.1.23 Mäkipuurokas ~ Mäki-Puurokas (lampi), Nevapuurokas (lampi)	22
4.1.24 Nihukoski	22
4.1.25 Niittuluoma	23
4.1.26 Nokianselkä (järvi).....	23
4.1.27 Nyrkänoja.....	23
4.1.28 Okslampi	23
4.1.29 Onkatorninperä (joki).....	23
4.1.30 Osmajärvi, Osmanjärvi	24
4.1.31 Paskolampi	24
4.1.32 Perkiönoja	24
4.1.33 Pohjaisjoki, Pohjaispää (järvi)	24
4.1.34 Ponnenjoki	25
4.1.35 Rehaluoma	25
4.1.36 Rimminjoki	26
4.1.37 Rökässyvä (syväne).....	26
4.1.38 Runnilampi.....	26
4.1.39 Sahinkoski, Sahinmäki (virtapaikka), Sahinoja	26
4.1.40 Syvälakso (syväne)	27
4.1.41 Tampparinkoski, Tamppilampi	27
4.1.42 Tevapuro	27
4.1.43 Vekarinlampi.....	28
4.1.44 Vetämäluoma (oja), Vetämäjärvi.....	28
4.1.45 Väkkärälampi (lammikko)	28
4.2 Henkilönnimiin, erisnimiin pohjautuvat nimet.....	30
4.2.1 Puuminoja	30
4.2.2 Haverinpuro	30
4.2.3 Ikkalankoski	30
4.2.4 Ilomäenkoski (joki)	31
4.2.5 Jääskänjärvi.....	32
4.2.6 Kattelusjärvi	33
4.2.7 Kompsin- ~ Kompsioja.....	33

4.2.8 Putulanjärvi	33
4.2.9 Pösönkoski	33
4.2.10 Rossinkoski	34
4.2.11 Seppöinenlampi, Seppösenlampi	34
4.2.12 Tenhosenjärvi, Tenhusenlampi	35
4.2.1 Tonavanvirta (oja)	35
4.2.2 Varolanlampi	35
4.3 Saamelaisperäiset nimet	37
4.3.1 Kaideskoski, Kaidesoja (joki), Kaidespuro, Kairesluoma (puro)	37
4.3.2 Kuorasjärvi	38
4.3.3 Kuotesjärvi, Kuotesluoma	38
4.3.4 Kätkänjoki	40
4.3.5 Paatsjoki	40
4.3.6 Sapsalampi (järvi)	41
4.4 Ruotsinkieleen pohjautuvat nimet	42
4.4.1 Illerööminlampi	42
4.4.2 Röönoja	43
4.5 Monitulkittaiset nimet	43
4.5.1 Hunnakkojärvi, Hunnakkolampi, Hunnakkoluoma, Vähä Hunnakkojärvi (lampi), Vähän Hunnakkolamminoja	43
4.5.2 Huusanluoma, Huusansuu (luoma)	44
4.5.3 Lapuanjoki	44
4.5.4 Makojärvi	45
4.5.5 Pirakanlakso (joki)	45
4.5.6 Pullikanjärvi	46
4.5.7 Rantatöysänjärvi, Töysänjoki	47
4.5.8 Matala-Sammatti (järvi), Syvä-Sammatti (järvi), Sammatti (järvet)	47
5 PÄÄTÄNTÖ	49
LÄHTEET	53

1 TUTKIELMAN LÄHTÖKOHDAT, TUTKIMUSKYSYMYKSET JA RAKENNE

Tutkielmani tavoitteena on selvittää etymologisesti Alavuden vesistönimien (järvet, joet, purot ym.) alkuperää ja eri kielisten nimikerrostumien laajuutta. Aihe syntyi oman kiinnostukseni pohjalta tehdä etymologista nimistöntutkimusta. Olen tehnyt etymologista tutkimusta aiemmin kandidaatintutkielmassani *Äännevastineet ja merkityksen kehitys poroviitteisissä saamelaislainoissa* (Hopiavuori 2019), jossa tutkin esimerkiksi lainoissa tapahtuneita äännemuutoksia. Maisterintutkielmassani haluan laajentaa asiantuntemustani sanaston etymologisesta tutkimisesta nimistön pariin. Olen kotoisin Etelä-Pohjanmaalta, joten koen tärkeäksi (sekä asutushistorian että nimistön kielellisten piirteiden kannalta), että tutkimus käsittelee eteläpohjalaista nimistöä. Runsaan vesistönimistönsä ansiosta kohdepitäjäksi valikoitui Alavus. Vesistönimet puolestaan valikoituivat tutkimuksen kohteeksi pitkäikäisyytensä perusteella, sillä vesistöissä nimistö on suhteellisen pysyvää, jolloin aineisto pystyy tarjoamaan tietoa vuosisatojen, ja kenties vuosituhansien, takaisesta historiasta (ks. Kiviniemi 1977: 197). Lisäksi nimistöntutkimuksellinen aihe kiehtoo minua erityisesti sen ansiosta, että nimistöntutkimuksen havaintoja varhaisesta asutushistoriasta on nykyään voitu yhdistää geenitutkimuksen havaintoihin (ks. esim. Helsingin yliopisto 2018).

Alavuden vesistönimistön tutkimus on ajankohtainen, sillä aihe kytkeytyy tulossa olevaan, asutushistoriaa laajemmin käsittelevään Matti Leiviskän väitöskirjaan *Pohjanmaan synty – Asutus- ja väestöliikkeet Etelä-Pohjanmaalla keskiajalta 1600-luvulle* (ks. Leiviskä). Väitöskirjassa selvitetään Etelä-Pohjanmaan asutushistoriaa nimistöntutkimuksen pohjalta, ja aineistona on 1500–1600-luvun asutusnimiä sekä vanhoja luontonimiä. Erityisesti Leiviskän väitöskirja painottaa Kyrönjokilaakson, Lapuanjokilaakson ja Vöyrinjokilaakson nimistöä. Väitöskirja julkaistaneen myöhemmin vuonna 2021. (ks. Leiviskä.) Leiviskän väitöskirja tarjoaa ilmestyessään kiinnostavaa vertailupohjaa myös tämän tutkielman tuloksille (Alavus sijaitsee Lapuanjoen alkulähteillä), sillä väitöskirjan tulosten perusteella tutkielmani etymologioita pystytään kytkemään osaksi eteläpohjalaista asutushistoriaa.

Tutkielmassani keskitytään selvittämään vesistönimien etymologioita niiden nimien osalta, joiden merkitykset eivät olleet yleiskielen pohjalta läpinäkyviä eli nimen perusteella tunnistettavia. Samalla tutkimus myös selvittää, millaisia ja minkä laajuisia eri kielisiä kerrostumia Alavuden vesistönnimistöissä ilmenee. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- 1) Mitkä ovat Alavuden merkitykseltään läpinäkyvämmien vesistönimien etymologiat?
- 2) Millaisia kielellisesti erilähtöisiä etymologisia kerrostumia Alavuden vesistönnimistöissä on?

Etymologian käsitettä käytetään yleisesti viittaamaan sekä kielen historiaa selvittävään tutkimusalaan että yksittäisten nimien tai sanojen historiallisen kehityksen kuvaukseen; ensimmäisen kysymyksen monikollinen *etymologiat* viittaa laskettavana käsitteenä nimenomaan jälkimmäiseen merkitykseen (vrt. esim. Aikio 2009). Tutkielmani hypoteesina on, että Alavuden vesistöjen nimistä voisi löytyä aiempiin tutkimuksiin verrattuna enemmän saamelaisnimiä; tähän mennessä saamenkieleen on yhdistetty nimet *Kuorasjärvi*, *Kätkänjoki* ja *Sapsalampi* (ks. 10). Aiemmin todetun asutushistorian perusteella (esim. Erkkilä 1992) mahdollisia nimikerrostumia ovat myös ruotsiin ja saksaan pohjautuvat nimet. Toisaalta tutkimukseni kattaa kaikki yleiskielestä poikkeavat nimet, jolloin tuloksista voidaan tarkastella esimerkiksi nimien murteellisia piirteitä ja niiden tyypillisyyttä paikallisessa vesistönimistössä.

Tutkielmassa teoreettinen viitekehys ja aiempi tutkimus sekä tutkimusmenetelmät ja keskeiset käsitteet esitellään yhteisesti luvussa 2. Alaluvut 2.1 ja 2.2 keskittyvät etymologian ja nimistön tutkimuksen teoriaan, 2.3–2.5 määrittellään tutkielman keskeisimmät käsitteet ja 2.6. esittelee aiempaa tutkimusta yleisellä tasolla; yksittäisiä nimiä koskevia aiempia tutkimustuloksia tuodaan esille nimikohtaisesti analyysiluvuissa. Alavuden vesistönimien etymologiat on esitetty etymologista kerrostumaa ilmaisevien otsikoiden mukaan luvuissa 4.1 Suomen kieleen pohjautuvat nimet, 4.2 Henkilön- tai talonnimiin pohjautuvat nimet, 4.3 Saamelaisperäiset nimet, 4.4 Ruotsin kieleen pohjautuvat nimet. ja 4.5 Monitulkintaiset nimet. Kyseinen jäsentely auttaa hahmottamaan otsikoiden mukaisten kerrostumien laajuutta Alavuden vesistönimistössä.

Henkilönnimiin perustuvia nimiä on käsitelty omassa luvussaan kielellisten kerrostumien ohella, vaikka ne eivät samalla tavalla muodosta omaa kerrostumaansa. Kyseiset nimet liittyvät niiden osana tavattuihin henkilönnimiin (esim. *Kompsinoja*), jolloin myös niiden historiallinen tausta määrittyy tämän liittynäissuhteen perusteella. Henkilönnimiin perustuvat nimet eivät siten muodosta omaa yhtenäistä kerrostumaa, mutta niitä on järkevää tarkastella omana ryhmänään, sillä asutushistoriallisesti ne liittyvät juuri asukkaisiin tai asumuksiin, joiden mukaan nimi on syntynyt. Monitulkintaiset nimet otsikon alle on laitettu nimet, joiden etymologiaa ei ole voitu yksiselitteisesti todeta, vaan niistä on esimerkiksi ollut useampia tulkintavaihtoehtoja tai tarvittava tieto etymologian osoittamiseksi on ollut puutteellista.

Nimikohtaisissa alaluvuissa esitetään kunkin nimen etymologia, minkä jälkeen tuodaan esille vertailuprosessia sekä arvioidaan ja perustellaan etymologian paikkansa pitävyyttä etymologisten kriteerien valossa.

Etymologiassa äänneasua eli muotoa merkitään kursiiivissa (*Sapsa/lampi*) ja merkitystä puolilainausmerkein (’siika’). Kauttaviiva (/) erottaa nimenosia. Tarvittaessa tähtimerkillä (*)

kuvataan nimen rekonstruoitua muotoa eli nykykielen pohjalta luotua hahmotelmaa sanan aikaisemmasta äänneasusta. Etymologioissa nimen erimuotoisia vastineita rinnastaa keskenään aaltoviiva (~). Nuolimerkit (<, >) osoittavat lainautumisen suuntaa. Alla on esimerkki etymologian esitystavasta:

Sapsa/lampi < PS *šāpšē ‘siika’ (> SaaI šapšâ) (Aikio 2007: 168)

Aikion mukaisessa mallietymologiassa käytetyt lyhenteet PS ja SaaI viittaavat kantasaameen (engl. PS, protosaami) ja inarin saameen (SaaI), mutta tässä tutkielmassa kielten nimet on ilmaistu kokonaisina, ilman lyhenteitä.

Luvun 4 analyysi siten esittää samalla myös tulokset eli etymologiat ja niiden kerrostumat. Tutkielmani luvussa 5 eli päätännössä palataan tarkastelemaan tuloksia ja pohditaan tutkimustuloksista yleisesti nousevia havaintoja, kuten esimerkiksi nimien yleisiä rakennepiirteitä tai muita olennaiseksi osoittautuvia seikkoja. Lisäksi päätännössä verrataan nimikerrostumien osuutta suhteessa koko aineistoon sekä arvioidaan tutkielman luotettavuutta.

2 TEORIA, MENETELMÄT JA AIEMPI TUTKIMUS

2.1 Etymologiasta ja historiallis-vertailevasta menetelmästä

Tutkielmani edustaa etymologista nimistöntutkimusta, missä nimensä mukaisesti yhdistyy kielentutkimuksen kaksi suuntausta, etymologia ja nimistöntutkimus. Etymologista historiallis-vertailevaa tutkimusta on kehittänyt merkittävästi Kaisa Häkkinen, jonka väitöskirja *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta* (Häkkinen 1983) kuvaa kattavasti historiallis-vertailevan menetelmän, johon myös tämän tutkielman analyysi perustuu. Häkkisen teoria on täsmällisellä menetelmäkuvauksellaan vakiinnuttanut paikkansa etymologisessa tutkimuksessa, ja siihen viitataan edelleen etymologisen tutkimuksen alalla (esim. Aikio 2009: 11–12, Jarva 2000: 10–11).

Historiallis-vertailevassa menetelmässä on kolme kriteeriä – äänteellinen muoto eli äänneasua, merkitys ja levikki – joihin vertailu perustuu (Häkkinen 1983). Etymologiseen vertailuun kuuluu etymologisen rinnastuksen luominen, mikä tapahtuu äänteellisen muodon ja merkityksen samankaltaisuuden pohjalta ilman täsmällisiä äännehistoriallisia perustietoja. Tämän jälkeen etymologinen rinnastus vaatii tuekseen vastineparin historiallisen kehityksen hahmottelua olemassa olevien sana-aineistojen pohjalta. (Häkkinen 1985: 120.) Tutkimuksessa keskeistä on havaita yhtäläisyydet, mutta myös selittää vertailussa ilmeneviä poikkeamia kriteerien (muoto, merkitys ja levikki) suhteen (ks. Häkkinen 1983: 379–380). Etymologisen vertailun pohjalta etymologiset rinnastukset voidaan todeta paikkansa pitäviksi etymologioiksi ja samalla voidaan karsia pois entisiä etymologioita, jotka osoittautuvat vertailussa epä johdonmukaisiksi (Häkkinen 1983: 120). Äänneasua on pidetty usein ristiriitojen ilmetessä muita kriteerejä varmempana, sillä foneettiset muutokset ovat konkreettisemmin tarkasteltavissa kuin merkitys tai levikki (Häkkinen 1983: 380). Toisinaan tapaukset voivat myös jäädä vaille täsmällistä selvitystä, mihin voi vaikuttaa esimerkiksi sopivan vastineen löytymättömyys sekä mahdollisuudet useampaan tulkintaan (esim. Aikio 2007: 189).

Tässä tutkielmassa aiemman nimistöntutkimuksen ja nimitietojen selvittämisessä on hyödynnetty Suomalaista paikannimikirjaa (=SPK), johon on koottu kattavasti Suomen merkittävimmistä paikannimistä olemassa oleva tutkimustieto ja lisäksi kirjan tekijöinä on alan asiantuntijoita, jotka ovat täydentäneet ja arvioineet nimien aikaisempia etymologioita; lisäksi teos sisältää lähdeviitteet alkuperäisiin tutkimuksiin (ks. SPK: 9–10; Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 62–63). Nimien etymologisessa vertailussa hyödynnetään muun muassa Kielitoimiston sanakirjaa (=KS), Suomen murteiden sanakirjaa (=SMS), Suomen sanojen alkuperä -

sanakirjoja (=SSA) ja Kansanperinteen sanakirjaa (Vuorela 1979) sekä nimikohtaisesti saamen sanakirjoja (mm. Sammallahti 1993), Yhteissaamelaista sanastoa, ruotsin kielen Svensk-ety-mologisk ordbok -sanakirjoja (Hellquist 1980) ja MOT-sanakirjaa (=MOT).

Suomen kielen sanakirjat (esim. KS, SMS) taustoittavat sekä suomeen pohjautuvia etymologioita että läpinäkymättömien nimien täsmällisiä merkityksiä. Merkityksen selvittäminen on muun muassa nimeämisperusteen kannalta välttämätöntä. Yksityiskohtaisen merkityksen pohjalta nimi voidaan myös varmemmin yhdistää alkuperäisvastineeseensa, sillä yksityiskoh-tien vastaavuus vähentää rinnastuksen sattumanvaraisuutta. Joissakin haastavissa tapauksissa, missä oli olennaista tuntee nimetyn kohteen muotoa tai ympäristöä, etsin lisätietoa esimerkiksi pitäjänkartoista tai muista mahdollisista nimikohtaista lisätietoa tuovista lähteistä. Myös nimen iän määrittäminen, nimien muuttuminen ja toisaalta joidenkin nimien sijainnin puuttuminen NA:sta vaati laajempaa tarkastelua joidenkin nimien osalta.

2.2 Nimistöntutkimuksesta

Tutkielmani nimistöä koskeva teoria perustuu erityisesti Eero Kiviniemen *Perustietoa paikan-nimistä* -tutkimukseen (Kiviniemi 1990), joka kuvaa suomalaisen nimistön rakennetta, nimenmuodostusta sekä nimien yleisyyttä. Kattavuudessaan kyseinen Kiviniemen tutkimus on saa-vuttanut aseman suomalaisen paikannimistön tutkimuksen ”kulmakivenä”, mihin lienee osal-taan vaikuttanut myös Kiviniemen aiemmat merkittävät tutkimuslöydökset nimistöntutkimuk-sen saralla (ks. Ainiala ym. 2008: 71–75). Kiviniemen tutkimus soveltui erityisen hyvin ni-meämisperusteiden taustoittamiseen, sillä tutkimus listaa yleisimpiä paikannimiä eri paikan-la-jeissa sekä suhteuttaa tietyille paikanlajeille tyypillisiä rakenteita ja merkityksiä pohjautuen koko Suomen kattaviin aineistoihin (Kiviniemi 1990). Nimistöntutkimukselliset näkökulmat täydentävät tutkielmassani etymologisen analyysin kriteereitä, sillä nimien etymologioiden tu-lee vastata myös nimeämisperusteiltaan muuta paikannimistöä ja noudattaa nimenmuodostuk-sen periaatteita.

Etymologisen tutkimuksen kannalta paikannimistö yhtenee monessa suhteessa sanaston kanssa. Pohjimmiltaan nimet ovat sanojen tavoin yhteydessä kielen perustarpeeseen yksilöidä ja luokitella asioita, joten nimiä ei voida siten tarkastella erillään kielestä, kuten myös Kivi-niemi toteaa (ks. Kiviniemi 1990: 86). Nimet voivat olla myös rakenteeltaan ja merkitykseltään täysin sanojen kaltaisia, jolloin voidaan ainoastaan funktionaalisesti määrittää, onko kyseessä nimi vai sana (ks. Ainiala ym. 2008: 12–13). Esimerkiksi *Heinäoja* on paitsi nimi niin se voisi yhtä lailla olla myös tavallinen yhdyssana *heinäoja*, jolla viitataan ’ojaan, jonka yhteydessä kasvaa heinää’.

Nimiä erottavaksi tekijäksi nimistöntutkimuksessa on todettu ensisijaisesti nimen funktio yksilöidä (ei niinkään kuvata) nimen tarkoitetta eli paikkaa, johon nimi viittaa (Ainiala ym. 2008: 33–34, 71; Kiviniemi 1990: 11–12, 15, 86). Nimen pitää erottaa nimetty kohde muista, jolloin esimerkiksi nimen määriteosana *Heinä-* ei ole nimenä paras mahdollinen, jos heinän esiintyminen ei tee nimen tarkoitteesta jotenkin poikkeavaa (ks. Kiviniemi 1990: 132). Esimerkiksi *Heinäpelto* nimenä yksilöisi tiettyä peltoa huonosti, vaikka se olisi kuvailevana ilmauksena toimiva (’pelto, jossa kasvaa heinää’). Nimenmuodostus toisin sanoen muistuttaa sananmuodostusta, sillä prosessissa hyödynnetään samoja keinoja ja rakenteita, mutta eroaa yksilöivän funktiona johdosta (Kiviniemi 1990: 87). Kuitenkin yksilöivästä tarpeesta poiketen samoja määriteosia saatetaan käyttää läheisistäkin paikoista, jolloin yksilöinnin periaatetta on päädytty usein rajaamaan siihen yhteisöön, jossa nimeä käytetään (ks. Kiviniemi 1990: 90).

Saman määriteosan esiintyminen nimistössä toisaalta osoittaa myös paikkojen välillä olevia yhteyksiä, jolloin puhutaan liitynnäisistä ja siirrynnäisistä. Liitynnäisellä viitataan nimen perustuvan johonkin olemassa olevaan paikkaan osoittaen, että nimillä on jokin merkityksellinen yhteys, kuten vaikkapa sama sijainti. Esimerkiksi nimi *Mattilanlampi* on tyypillinen talon nimen liitynnäisnimi, jonka merkityksenä on ’lampi, joka sijaitsee Mattilan lähellä’. Siirrynnäiset ovat puolestaan nimiä, joiden nimeämisperuste vertautuu jonkin miellelyhtymän kautta olemassa olevaan paikkaan. Esimerkiksi Suomessa sijaitseva karu pelto on voitu nimetä *Siperiksi*, jolloin se metaforisesti liittyy Siperiaan. (ks. Ainiala ym. 2008: 102–104.). Nimien liitynnäisyyttä ja etenkin siirrynnäisyyttä voi olla hankalaa päätellä tuntematta nimeämisen taustaa, mutta esimerkiksi liitynnäisyyttä talonimeen tai henkilön nimeen voi vahvistaa *la-*pääte, jota tyypillisimmin katsotaan talonnimiviitteiseksi (ks. Kiviniemi 1990: 93). Lisäksi esimerkiksi eri ikäisiä kartoja vertailemalla pystytään tekemään tulkintoja siitä, mikä saman nimen osan sisältävistä nimistä on vanhin ja siten ensisijainen nimi, johon muut nimet perustuvat.

2.3 Vesistönimet

Tässä tutkielmassa *vesistönimillä* tarkoitetaan nimiä, jotka viittaavat erilaisiin vesiin. Alavuden vesistönimistössä esiintyviä eri paikanlajeja ovat joet, järvet, kosket, lammikot, lammet, luomat, purot, ojat, syvänteet ja virtapaikat (ks. 12). Tutkielman *vesistö-*määritelmä vastaa Kiviniemen numeroidun syntaktis-semanttisen paikannimien luokittelun kategoriaa *vedet* lukuun ottamatta vedenkokoumien osia, kuten esimerkiksi vedenselkiä, kapeikkoja tai veneväyliä (Kiviniemi 1990: 58). *Vesistö-*käsitettä on käytetty nimistöntutkimuksessa viittaamaan myös veteen rajautuviin paikkoihin, kuten niemiin ja saariin (vrt. Ainiala ym. 2008: 24, 91; ks. Kiviniemi 1990: 58), joita tässä tutkielmassa ei kuitenkaan käsitellä. Kiviniemen määritelmän

tapaan *vesistö* käsitetään tässä tutkielmassa erilaisiin vesiin, kuten muun muassa järviin, jokiin ja ojiin ynnä muihin vettä sisältäviin paikkoihin viittaavana. Valitsin Kiviniemen *vedet*-sana-
valintaa korvamaan *vesistön*, jolloin käsite eroaa paremmin aineeseen viittaavasta merkityk-
sestä 'vesi, luonnon tavallisin neste' (ks. KS s.v. *vesi*).

Erilaisten vesistöjen nimeämisperusteita on eritelty tarkemmin Kiviniemen *Perustietoa paikannimistä* -tutkimuksessa, jonka aineisto käsittää Suomen 900 yleisintä määriteosaa ja noin 1000 yleisintä paikannimeä (Kiviniemi 1990: 183–192, 198–200; 19) ja joka toimii siten varsin luotettavana vertailuaineistona tutkielmassa analysoitaville vesistönimille. Kiviniemen laaja tutkimus osoittaa paikanlajeihin liittyvän toisistaan poikkeavia nimeämistapoja (ks. Kiviniemi 1990: 46–47). Alla on esimerkiksi kymmenen yleisintä määriteosaa Suomen järvien nimissä:

1. Valkeajärvi ym. [variantteineen]
 2. Vähä-, Pikku-, Pienijärvi
 3. Saarijärvi
 4. Särkijärvi
 5. Pitkäjärvi
 6. Kivijärvi
 7. Iso-, Suurijärvi
 8. Ahvenjärvi
 9. Syväjärvi
 10. Vääräjärvi
- (Kiviniemi 1990: 184.)

Listaus havainnollistaa vesistönimistölle ominaisia nimeämisperusteita, joita ovat muun muassa nimetyn kohteen muotoa, suhteellinen sijainti ja koko, vaalea väri ja (paikalla esiintyvä) kalalaji (ks. Kiviniemi 1990: 190). Vesistönimistössä tyypillisten nimeämisperusteiden perusteella voidaan esimerkiksi vahvistaa nimen ensisijaisuutta vesistönimenä, jolloin tulkinnat esimerkiksi talonnimen liitynnäisyydestä osoittautuvat epätodennäköisemmiksi.

2.4 Nimien läpinäkyvyydestä ja läpinäkymättömyydestä

Läpinäkyvyyden käsite on vakiintunut (esim. Kiviniemi 12–13; Aikio 2007: 160; Koivisto 2013: 54) kielentutkimuksessa kuvaamaan sanojen tunnistettavuutta. Nimistöntutkimuksen perusteet -teoksessa läpinäkyvyys on määritelty seuraavasti: ”Nimet, joilla on appellatiivinen, ulkoasultaan samanlainen vastine eli homonyymi tai joiden sisältämät sanat voidaan tunnistaa kielen sanoiksi, ovat sanasemanttisesti läpinäkyviä” (Ainiala ym. 2008: 33). Etymologisessa tutkimuksessa läpinäkyvyyden ja läpinäkymättömyyden käsitteillä on keskeinen merkitys tuoda esille sanojen tai nimien kykyä osoittaa tarkoitteensa yksiselitteisesti (vrt. Aikio 2007: 160).

Tämän lisäksi Kiviniemi tuo esille läpinäkyvyyden kaksi tasoa, jotka ilmenevät erityisesti nimistöntutkimuksessa – sanasemanttisen läpinäkyvyyden ja syntaktis-semanttisen läpinäkyvyyden. Nimi voi esimerkiksi olla sanasemanttisesti läpinäkyvä, kuten vaikkapa *Tervapeltto*, mutta syntaktis-semanttisesti läpinäkymätön, jolloin nimeämisperuste ei ole pääteltävissä. (Kiviniemi 1990: 12). Siten esimerkiksi Alavuden *Korpi-Taikinalampi* päätyi mukaan tutkimukseen, sillä sanan merkitys ei ollut nimeämisperusteen kannalta läpinäkyvä, vaikka nimen muodostavat sanat ovat yleiskielessä tunnettuja.

Kuten edellä mainittiin, nimiaineuksen läpinäkyvyys on sidoksissa merkityksen tunnettuuteen. Tunnettuutta on kuitenkin hankala määrittellä, sillä sekä merkitykset että sanastot ovat erilaisia ja muuttuvia yksilöiden ja kieliyhteisöjen kesken. Esimerkiksi Häkkisen mukaan merkitys koostuu monista osatekijöistä, joiden keskiössä on jokin laajasti kieliyhteisön tuntema käsitteellinen merkitys mutta joihin sisältyy esimerkiksi assosiativisia merkityksistä, joiden laatu ja määrä saattavat poiketa kielenkäyttäjien kesken (Häkkinen 1985: 167). Lisäksi sanastoa ei ole pystytty yksiselitteisesti määrittämään, sillä kyse on abstraktiosta, joka perustuu joko yksittäisten ihmisten sanavarastoihin tai erilaisiin sanakirjoihin, jotka puolestaan pohjautuvat institutionaaliseen valikoitumiseen (ks. Koivisto 2013: 47–49).

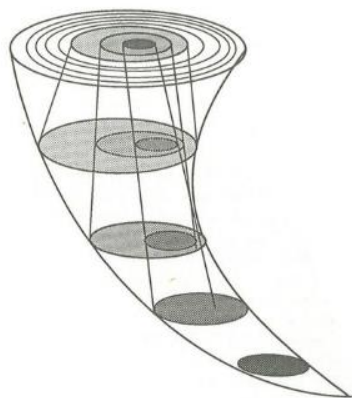
Tässä tutkielmassa läpinäkyvyydellä ja läpinäkymättömyydellä perustellaan erityisesti aineistorajausta, missä läpinäkyvyyden kehyksenä toimii KS (ks. 12). Lisäksi nimien läpinäkyvyyden taso määrittää, miten paljon kunkin nimen taustaa joudutaan selvittämään.

2.5 Etymologisista kerrostumista

Etymologisilla kerrostumilla viitataan nimistön eri ikäisiin, kielellisesti ja kulttuurisesti erilähtöisiin nimirypäisiin. Tässä tutkielmassa keskitytään erityisesti kielellisesti erilähtöisiin kerrostumiin, jotka kertovat osaltaan Alavuden kieli- ja asutushistoriasta. Kuten esimerkiksi *Nimistöntutkimuksen perusteet* -teoksessa todetaan, kieli, väestö ja kulttuuri on muuttunut ajassa, jolloin myös nimistö on muuttunut, ja toisaalta säilyneiden nimien merkitys on saattanut hämärtyä. Samalla eri aikoina nimistöön ovat vaikuttaneet kielelliset ja kulttuuriset kontaktit, mistä kertoo myös eri aikoina syntynyt lainanimistö. (Ainiala ym. 2008: 20–21.). Nimien etymologinen tausta kytkeytyy nimeämishetkeen ja nimeämisen yhteydessä tarkoitettuun merkitykseen (esim. Kiviniemi 1990: 38), joten myös tässä tutkielmassa nimen kielellinen kerrostuma määrittyy nimenantajan (yksilö tai yhteisö) kielen perusteella. Tällöin esimerkiksi ruotsista lainautuneeseen sanaan pohjautuvaa nimeä ei katsota ruotsin kieleen pohjautuvaksi, jos nimenantohetkellä nimi on ollut suomen kielessä tunnettu.

Nimien alkuperää on haastavaa kytkeä täsmällisesti historiaan, mutta laajemman nimistöntarkastelun pohjalta nimiä voidaan liittää tiettyihin historiallisiin vaiheisiin kuuluviksi (ks. Ainiala ym. 2008: 64–67). Nimistön ajoittamisessa voidaan osoittaa ainakin suhteellinen kronologisuus, vaikka täsmällistä ajankohtaa ei olisi todettavissa. Esimerkiksi nimen merkitys ja muoto voivat kytkeä nimen tiettyyn kielellisen kehityksen vaiheeseen, jolloin voidaan kielihistoriallisesti osoittaa myös kielikontakteja kahden kielen välillä (ks. Häkkinen 1983: 165–109). Lisäksi nimistön perusteella voidaan ajoittaa nimien levikkiä. Esimerkiksi saamelaisnimiä voidaan liittää aikaan, jolloin saamelaisten katsotaan nimistön perusteella asuttaneen koko Suomea, kuten muun muassa Ante Aikio osoittaa (Aikio 2007). Kielellisiä kerrostumia tutkineen Janne Saarikiven mukaan saamen kielten esiintymisajankohdan eteläisen Suomen alueella on katsottu ajoittuvan aikaisintaan 2000 vuoden taakse, mitä hän perustelee rekonstruoinnin rajallisuudella kielen muuttumisen suhteen (ks. Saarikivi 2014: 187). Nimen ajoittaminen liittyy kielen lisäksi myös kulttuurisiin vaiheisiin, kuten esimerkiksi pyynti- ja eränkäyntikulttuuriin, jota pidetään Suomen varhaisimpana nimistökerrostumana (Kiviniemi 1990: 39). Kielellisesti erinäköisissä nimissä ajankohta puolestaan on ollut sellainen, että nimeämiskieli on ollut alueella tunnettu, jotta nimi on vakiinnuttanut paikkansa (ks. Kiviniemi 1990: 90), mikä kytkee kerrostuman osaksi kielihistoriaa.

Alla olevassa Kiviniemen esityksessä (Kuva 1) havainnollistetaan kerrostumia ja niiden monikoosteisuutta ajallisesta näkökulmasta.

Kuva 1: Nimistön kerrostumat (Kiviniemi 1990: 43)

Kiviniemen esityksessä kerrostumat suppenevat ajassa taaksepäin mentäessä, mikä kuvaa varhaisemman nimistön häviämistä, jolloin myös nimien alkuperän selvittämisestä tulee vaikeampaa (Kiviniemi 1990: 43).

Tutkielmani etymologioista muodostuvien kerrostumien avulla voidaan tehdä laajempia tulkintoja esimerkiksi siitä, millaisia tarkoituksia on nimetty ja miten. Se, millaisia nimiä paikoille annetaan, kertoo tietyn kerrostuman aikaisesta kulttuurista, ja toisaalta nimien

kerrostuman osoittamisen kautta nimi voidaan ajoittaa tiettyyn historialliseen aikakauteen kuu-
luvaksi. (Ainiala ym. 2008: 20–23.) Esimerkiksi tietyn kielellisen kerrostuman toteaminen
osoittaa alueella eläneen kyseistä kieltä käyttänyttä väestöä ja toisaalta nimistökerrostuman ni-
meämisperusteet ilmentävät kulttuurissa merkityksellisiksi koettuja asioita. Lisäksi uusien ety-
mologioiden kytkeminen ennestään todettuihin kielellisiin kerrostumiin määrittää myös nimeä-
misen suhteellista ajankohtaa.

2.6 Aiempi tutkimus

Alavuden vesistönimistön etymologioita ei ole kokonaisuutena tarkasteltu aiemmin, vaikka yksittäisistä Alavuden nimistä on olemassa aiemmin osoitettuja etymologioita. Esimerkiksi Ante Aikion *The Study of Saami Substrate Toponyms in Finland* -tutkimuksessa (Aikio 2007: 168) *Sapsalammen* taustaksi todetaan inarinsaamen ’siikaa’ merkitsevä sana *šapšâ*. Aikion tutkimus keskittyy saamelaisnimien levinneisyyden osoittamiseen (ks. 190–191), mutta siinä on osoitettu perustellusti myös yksittäisiä etymologioita. Myös Alavuden *Kuorasjärvi* ja *Kätkänjoki* on aiemmin yhdistetty saamen kieleen T.I. Itkosen *Suomen lappalaiset vuoteen 1945* -teoksessa (Itkonen 1948: 104, 107). Itkosen teos ei nykytutkimuksen tavoin tuo esille etymologisia kriteereitä, mutta sisältää kuitenkin merkittävästi täsmällisiäkin etymologisia rinnastuksia. Esimerkiksi *Kätkä*-nimen saamelaisuus saa vahvistusta SPK:sta, jossa Ante Aikio ja Samuli Aikio esittävät saman rinnastuksen (SPK: 587).

Aikio on tutkinut laajemminkin saamelaisetymologioita saamen ja suomen välillä. Edellä mainitussa *The Study of Saami Substrate Toponyms in Finland* -tutkimuksessa (Aikio 2007) osoitetaan saamelaissubstraattikerrostuman ulottuvan laajalti koko Suomen alueelle, vaikka substraattinimiä on vähemmän Etelä-Suomen alueelta (mts. 190–191). Aikion tutkimuksessa on monipuolinen tutkimusote, joka noudattaa johdonmukaisesti nykytutkimuksen vaatimuksia arvioiden kriittisesti aiempaa tutkimustietoa, minkä ansiosta esimerkiksi Aikion havainto *Sapsalammen* saamelaisperäisyydestä (mts.168) kytkee luotettavasti myös tämän tutkielman saamelaisnimet osaksi samaa kerrostumaa (ks. 40). Lisäksi Aikio on tutkinut etymologisesti saamelaisia lainasanoja *The Saami Loanword in Karelian* -väitöskirjassaan (Aikio 2009). Väitöskirjassa todetaan 78 varmaa ja 14 mahdollista saamelaisetymologiaa suomen murteissa ja karjalassa esiintyville sanoille sekä tuodaan esille lainautumisprosessin ominaispiirteitä. Kyseisessä Aikion väitöskirjassa on keskitytty nimensä mukaan enemmän lainasanoihin kuin nimistöön. Kuitenkin Aikion väitöskirja osoittautui hyödylliseksi tutkielmani vertailuaineistona, sillä saamelaislainoissa merkittävä osuus on topografisia eli tietynlaisia maaston muotoja, luonnonpaikkoja luonnehtivia sanoja (ks. mts. 41), ja lisäksi Aikio on eritellyt monipuolisesti

erilaisia äänteellisen nativisaation eli mukautumisen kehitysvaihtoehtoja saamelaislainojen osalta.

Janne Saarikivi on perehtynyt urallaan nimistöä erityisesti kielikontaktien ja kielellisten kerrostumien näkökulmasta (esim. Saarikivi 2014, Saarikivi 2006). Saarikiven väitöskirja *Studies on Finno-Ugrian Substrate in Northern Russian Dialects* (Saarikivi 2006) toteaa Pohjois-Venäjällä esiintyvä substraattinimistöä ja vahvistaa etymologista tutkimustaan toteamalla, että kielikontaktissa kielirajojen yli siirtyy helposti nimiä ja siten maantieteellistä sanastoa (mts. 277). Saarikivi tuo myös esille, että mahdollisesti samasta syystä yllättävän moni suomalaisista topografisista sanoista ei ole alkuperältään yksiselitteisesti suomalais-ugrilaisia (ks. mts. 273). Kuitenkin tässä tutkielmassa suomenkieliset paikanlajia ilmaisevat sanat ovat nimeämiskäytössä suomalaista alkuperää, sillä ne ovat olleet nimeämishetkellä tunnettuja, mistä kielii myös asema nimen perusosana. Saarikiven väitöskirja käsittelee myös Vienajoen vesistön itämerensuomalaista sanastoa ja nimistöä (mts. 67–71), jossa Saarikivi tuo esille Vienanmereen laskevan Vienajoen alueella säilynyttä nimistöä. Esimerkiksi alueella on tavattu itämerensuomalaisia topografisia sanoja, kuten ”*káska* 'niitty, nuori metsä' < ims., vrt. suomen *kaski*, *tájbola* 'metsätie' < ims., vrt. suomen *taival*, *taipale*, *sálma* 'salmi' <ims., vrt. suomen *salmi*, *újta* 'märkä paikka metsässä, jossa kasvaa heinää' < ims., vrt. suomen *uittu* 'heinää kasvava notkelma' ja *šélja* 'vaara, selänne' < ims., vrt. suomen *selkä*, *sel(j)änne* ” (mts. 67).

Saarikivi toteaa, että nimien on helppo siirtyä kielirajojen yli ja säilyä, sillä niiden semanttinen merkitys voi olla niin sanotusti tyhjä. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi alkujaan nimi on voinut olla appellatiivinen, kuten vaikkapa saamen ’ylimmäistä’ tarkoittavasta sanasta muotoutunut järven nimi *Elimo*. Myöhemmille käyttäjille appellatiivinen merkitys on kuitenkin ollut vieras, jolloin käyttäjät oppivat tuntemaan sen ainoastaan järvennimenä, ilman tarvetta tuntea semanttista merkitystä, jolloin nimi on muuttunut yksinomaan propriseksi ja semanttiselta merkitykseltään tyhjäksi. Nimien semanttisesti tyhjä merkitys mahdollistaa, että nimistöön dokumentoituu aineksia, jotka ajanmittaan ovat käyneet käyttäjilleen merkityksettömiksi. (Saarikivi 2006: 71.)

Tätä tutkielmaa vastaavia, etymologisia pitäjännimistön tutkimuksia on vähän, mutta Alavuden naapuripitäjän, Soinin, vesistönimistä on olemassa Hannele Kuuselan aluemonografinen *Soinin vesistönimiä* -maisterintutkielma (1986), jossa on luokiteltu Soinin vesistönimet nimeämisperusteiden mukaan. Vaikka tässä tutkielmassa nimeämisperusteet eivät ole ensisijainen tutkimuskohde, ne liittyvät keskeisellä tavalla nimien merkitysten analysointiin. Maisterintutkielmina tehdyt aluemonografiat ovat osaltaan mahdollistaneet nimistön rakenteen

kuvausta systemaattisena kokonaisuutena (ks. Ainiala ym. 2008: 63), mikä puolestaan toimii vertailupohjana tämän tutkielman nimeämisperusteiden johdonmukaisuuden toteamisessa.

Aiemmin mainittujen *Sapsa-*, *Kuoras-* ja *Kätkä-*nimien ohella joidenkin tutkielma-aineistossani esiintyvien nimien etymologista taustaa tuodaan esille kyseisten nimien liitynnäisten tai nimenosia vastaavien siirrynnäisten tutkimuksessa. Esimerkiksi *Lapuanjoen* nimi yhdistyy *Lapua*-nimien etymologiaan, jota on käsitelty useammassakin lähteessä (esim. Nissilä 1964, Räisänen 2003: 207, SPK: 615). Henkilönnimiin perustuvien nimien eli liitynnäisten analyysissä nimitiedot pohjautuvat Pirjo Mikkosen ja Sirkka Paikkalan *Sukunimet* -teokseen (2000), joka sisältää muun muassa alkuperä- ja levikkitiedot yleisimmistä suomalaisista sukunimistä. Henkilönnimiin liittyvää aiempaa tutkimusta käsitelen tutkimuskohtaisesti niissä tapauksissa, joissa etymologinen tulkinta tarjoaa jotakin lisätietoa suhteessa aiempaan tutkimukseen tai joissa aiemman tutkimuksen tulokset liittyvät muuten keskeisesti tutkittavaan nimeen. Yksittäisten nimien aikaisempaa tutkimusta tuon esille tarkemmin nimikohtaisesti analyysiluvuissa. Enimmäkseen aikaisemman tutkimuksen lähteenä on SPK, mutta erityisesti tapauksissa, joissa nimi on muun kuin suomenkielinen tai joissa etymologioihin liittyy ristiriitaisuutta, hyödynnän lähteenä alkuperäisiä tutkimuksia.

3 AINEISTON KUVAUS

Aineisto on kerätty Kotimaisten kielten keskuksen digitaalisesta nimiarkistosta (=NA), joka on noin 2,3 miljoonaa nimitietoa sisältävä tietokanta suomalaisesta nimistöstä. Sivustolla mainitaan tietokannan noudattavan vuoden 1938 mukaisia pitäjänrajoja ja että pitäjänrajat ovat pitkälti kuntarajojen mukaisia. NA:ssa Alavuden nimistöön ei sisälly vuonna 2013 Alavuteen kuntaliitoksen myötä yhdistyneen Töysän nimistöä, joten myös tämä tutkielma koskee vain kuntaliitosta edeltävien pitäjänrajojen mukaista vesistönimistöä.

Aineistonkeruussa määrittelin aluksi NA:n hakutoiminnolla Alavuden vesistönimien eri paikanlajit. Hakutermeillä ”keruupitäjä: Alavus” ja ”nimenlaji: paikannimi” vesistönimistön eri paikanlajeiksi osoittautuivat joet, järvet, kosket, lammikot, lammet, luomat, purot, ojat, syvänteet ja virtapaikat. Näiden paikanlajien perusteella tein jokaisesta paikanlajista erillisen haun; esimerkiksi: ”keruupitäjä: Alavus, nimenlaji: paikannimi, paikanlaji: joki”. Tulokset kokosin erillisiin taulukoihin paikanlajin mukaan. Hausta on nähtävissä esimerkki liitteessä 1.

Kaikkiaan Alavuden vesistönimiä oli NA:ssa 415:n esiintymän verran. Tutkielmani aiheen perusteella mukaan päätyivät vain läpinäkymättömät nimet, jotka eivät yleiskielen pohjalta olleet tunnistettavia tai joiden nimeämisperuste vaikutti epäjohdonmukaiselta. Läpinäkyviksi on luokiteltu nimet, joiden nimenosat sisältyvät KS:an. Jos nimenosat löytyivät KS:sta ja KS:n antama merkitys oli myös nimeämisperusteen kannalta läpinäkyvä, nimi rajautui pois aineistosta. Esimerkiksi *Isoselkä* ’iso järven selkä’ oli nimi, joka jäi tarkastelusta pois näillä perusteilla. Ulkopuolelle jäivät myös yksiselitteisesti henkilönnimiperusteiset nimet, kuten esimerkiksi Heikinlampi. Tutkittavaksi päätyi 129 esiintymää. Rajattu aineisto on paikanlajeittain taulukoituna liitteessä 2. Esiintymissä tavataan jonkin verran saman nimenosan sisältäviä nimiä sekä päällekkäisiä nimitietoja samoista paikoista, joten tutkielman analyysissä on varsinaisesti 75 nimikohtaista lukua. Aineiston *Jūraoja* -nimi (puro) jäi vaille tarkastelua, sillä nimitieto vaikutti virheelliseltä.

4 VESISTÖNIMIEN ETYMOLOGIAT KERROSTUMIEN MUKAAN

4.1 Suomen kieleen pohjautuvat nimet

4.1.1 Haaroonojanne (puro)

Haaroon-nimenosa on murteellinen 'haarautumiseen tai haaromiseen' viittaava vastine yleisemmin tavatulle *Haaroin*-muodolle. Merkitys on perusteltu, sillä osumissa on tällainen muotoon viittaava yhteys, kuten esimerkiksi Parkanon *Haaroo* 'jokihaara' tai Isonkyrön *Haaroonpää*, jonka sijainti kartalla viittaa jokihaarojen kupeessa sijaitsevaan saarekkeeseen. *Haara*- on sanana vanha – sen vastineita on todettu esimerkiksi inkeristä, karjalasta, vatjasta sekä saamesta (SSA 1: 126).

Vastaavia *haara*-nimiä on käsitelty laajemmin Eero Kiviniemen Väärät vedet -tutkimuksessa (Kiviniemi 1977: 100–110). Kiviniemen tutkimuksessa *haara*-nimi todetaan harvinaiseksi Pohjanmaalla, mutta tätä aukkoa levikissä paikkaa murteellinen *haaroo*-muoto, joka on jäänyt Kiviniemen tutkimuksessa kenties huomioimatta (vrt. mts: 100–110, 104). Hakuterminillä *haaroo** löytyy NA:sta 25 osumaa, joista on nähtävissä kyseisen äänneasun alueellisuus: Alavudella 4, Isojoella 4, Jalasjärvellä 2, Parkanossa 5, sekä yksittäisiä osumia löytyy Kuortaneelta, Lapualta, Töysästä, Virroilta, Ylistarosta, Nummelta, Yläseltä ja Hämeenkyröstä (NA s.v. *Haaroo**).

4.1.2 Hangasrimpi (lampi)

Hangasrimpi-nimen määriteosa *hangas*- on johdos *hanka*-sanasta. *hangas* viittaa 'veneeseen hankaksiin, joihin kiinnitetään airot', 'peukalon ja etusormen väliseen haarukkaan', 'karhun viipuaan', 'hirven- tai peuranpyyntiaitaan' sekä 'aidattuun peltoon tai hakaan' (SSA 1: 137; Vuorela 1979:57). Alavuden *Hangasrimpi* lienee muodon perusteella nimetty, sillä lampi on muodoltaan haarova (ks. Kartta 1). Perusosan *rimpi* merkitys on 'upottava suonsilmäke, vetinen suoniitty, hete' (KS s.v. *rimpi*).

Kartta 1: *Hangasrimpi*, Alavus (NA s.v. *Hangasrimpi*)

4.1.3 Heiniluoma

Heini-nimenosaa vastaa yleiskielen sana *heinä*. *-i* on yhdysnimissä tavattu johdin, jonka merkitys on monikkoon viittaava, 'monta heinää' (vrt. SPK: 219). Kyseessä on hyvin tavanomainen suomalainen nimi; joennimenä *Heinäjoki* ~ *Heinijoki* on neljänneksi yleisin (Kiviniemi 1990: 198).

4.1.4 Hetetlampi

Hetet- rinnastuu yleiskielen sanaan *hete*. Nimenosan merkitys on 'upottava suonsilmäke, rimpi tai lähde' (SSA 1: 159; KS s.v. *hete*). NA:ssa *Hetetlammesta* tavataan myös variantti *Hetelampi*, mistä käy ilmi, että kyseessä on suolla sijaitseva lampi. Lammen soinen sijainti täsmää nimen merkityksen kanssa (ks. NA s.v. *Hetelampi*; *Hetetlampi*).

4.1.5 Honkioja

Paikannimissä tavattava *Honki-* on *i*-johdos sanasta *honka*, jolloin merkitys on 'oja, jonka yhteydessä kasvaa useita honkia' (ks. SPK: 219). Kartalla *Honkioja* merkitty samaan sijaintiin *Honkilahden*, *Honkiniemen*, *Honkiluhdan* ja *Honkikonnon* kanssa (NA s.v. *Honki**, Alavus), joten nimi on mahdollisesti samaa nimipesyettä kyseisten *Honki*-nimien kanssa.

4.1.6 Iso Valkeinen (järvi), Valkiainen (lampi), Valkialampi

Valkeajärvi ja vastaavat *valkea*-nimenosan sisältävät nimet ovat järvien nimissä kaikkein yleisimpiä (Kiviniemi 1990: 183–184). Nimenantoperusteena *valkea*-nimissä on kirkasvetisyys tai muuten vaalea väri (ks. SPK: 25, 1064, 1374). *Valkiainen*-nimi on mahdollisesti suffiksaation kautta muodostettu lyhennelmä vastaavasta kaksiosaisesta nimestä *Valkeajärvi** (vrt.

Kiviniemi 1990: 87–88). Eri muotoinen yksiosainen nimi *Valkiainen* on perusteltu kenties siksi, että se erottaa kaksi eri 'valkeavetistä lampea' toisistaan. (ks. NA s.v. *Iso Valkeinen; Valkiainen; Valkialampi*.)

4.1.7 Jouttilampi

Jouttilampi-nimen *joutti* tulee *jousi*-sanan varianteista *joutsi* ~ *jouhti* ~ *joutti*, jolloin nimen voidaan katsoa olevan lähtöisin varhaiselta eränkäyntikaudelta. Nimenantoperusteena tälläisissä nimissä on ollut paikan muoto tai tarkemmin kaarevuus. Toisena mahdollisena selityksenä *jout*-alkuisille nimille on *joutsen*-sanana murremuoto *jouhten* tai *joutten*. (SPK: 295.). Alavuden *Jouttilammen* tapauksessa nimeämisperusteena on kaareva muoto (ks. Kartta 2), joka muistuttaa joutta.

Kartta 2: *Jouttilampi* (NA s.v. *Jouttilampi*)

4.1.8 Keskolampi, Kesku-Tervajärvi

kesko- tai *kesku*-nimenosien voidaan katsoa olevan variantteja yleiskielen muodolle *keski*-, joka viittaa 'keskellä olevaan' (ks. KS s.v. *keski*-). Nimistöikäytössä *keski*-nimenosa on tyypillinen suhteellista sijaintia ilmaiseva nimenosa (Kiviniemi 1990: 156). Kartalta voidaan havaita *Keskolammen* sijainti Kirveslampien ja Pakolammen välissä eli nimensä mukaisesti 'keskellä' (ks. Kartta 3).

Kartta 3: Keskolampi (NA s.v. Keskolampi, Alavus)

4.1.9 Kohdinoja

Kohdin-nimenosa taustalla on murteellinen merkitys 'kohtisuora'. Nimenosa on melko harvinainen, NA:sta löytyy 7 esiintymää, jotka ovat Alavudelta ja Ilmajoelta. *kohdin* ~ *kohorin* viittaa eteläpohjanmaan murteessa merkityksiin 'päin, kohti, vastaan, vasten, (kohti)suoraan' ja lisäksi laajemmin murteissa 'paikallaan, samassa paikassa olevaan' (SMS s.v. *kohdin*). NA:ssa ei ole *Kohdinojan* karttatietoja, mutta merkitys 'kohtisuora' on ojannimenä sopiva, ja merkitystä tukee myös muut vastaavaan merkitykseen perustuvat nimet. Esimerkiksi Ilmajoen *Kohdintie* vastaa merkitystä '(kohti)suora', kuten kartasta voidaan nähdä (ks. Kartta 4).

Kartta 4: Kohdintie (NA s.v. Kohdintie)

4.1.10 Kolistonoja

Kolistonoja on omaperäinen nimi, jonka merkityksiä ovat 'kivikkoinen, heikkokasvuinen maa' mutta myös laavammin 'epätasaisuus'. Alavuden *Kolistonojaan* viitataan NA:ssa myös nimellä *Kolikko-oja* (ks. NA s.v. *Kolistonoja*, *Kolikko-oja*), jonka etymologiaa on puolestaan kuvattu Alpo Räisänen tutkimuksissa. Räisänen tuo Alavuden *Kolikko-ojan* esille nimenomaan 'epätasaisuus'-merkityksen yhteydessä, mutta tutkimuksessa ei eritellä tarkemmin, onko esimerkiksi merkitys 'kivikkoinen' poissuljettu. (ks. Räisänen 2003:225–226, 225.) *Kolistonojan*

äänteellisen kehityksen taustalla on mahdollisesti Alavuden *Kolisto*-niminen tila (ks. NA s.v. *Kolisto**, Alavus), joka selittää nimen *-kko ~ -sto* -vaihtelua sekä genetiivimuotoa.

4.1.11 Kontolampi

Konto-nimenosan taustalla lienee enimmäkseen länsimurteiden alueella tunnettu sana *konto ~ kontu*, jonka merkityksiä ovat muun muassa 'suo, räme ja turve' (vrt. SSA 1: 399). *Konto*-nimenosan esiintymiä NA:ssa on 230, joista yli puolet sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla. Muut esiintymät ovat yksittäisiä ryvästyksiä, kuten esimerkiksi Rovaniemeltä löytyy 12 nimeä. (NA s.v. *Konto**). Merkitys sopii johdonmukaisesti lammen nimeksi, sillä *Kontolampi* on nimenomaan suolampi (ks. Kartta 5). Myös muiden *Konto*-nimien yhteydessä maasto on suoperäistä (ks. NA s.v. *Kontojoki*; *Kontopuro*; *Konto*, maa-alue, Korttesjärvi).

Kartta 5: *Kontolampi* (NA s.v. *Kontolampi*, Alavus)

4.1.12 Kortteslampi, Korttesoja, Korttesrimpi (lampi)

Kortes-nimenosaa vastaa yleiskielen *korte* 'ontto- ja nivelikäsvartisia, pitkäjuurakkoisia sanikkaisia' (KS s.v. *korte*); äänteellinen muoto *kortes ~ korteh* on murrealueella tavanomainen (ks. SSA 1: 407). *korte* on sanana vanha omaperäinen sana, jonka vastineena on lähisukukielten karjalan ja lyydin *korteh* sekä vepsän *kortez*; vastineena on pidetty myös syrjäänin 'takiaista' merkitsevää sanaa *kört turun* (SSA 1: 407). *Kortes*-nimet ovat yleisimpiä Etelä-Pohjanmaalla ja Satakunnan alueella; hakutermillä *Korte** alueellinen jakauma on tasaisempi (NA s.v. *Kortes**; *Korte**).

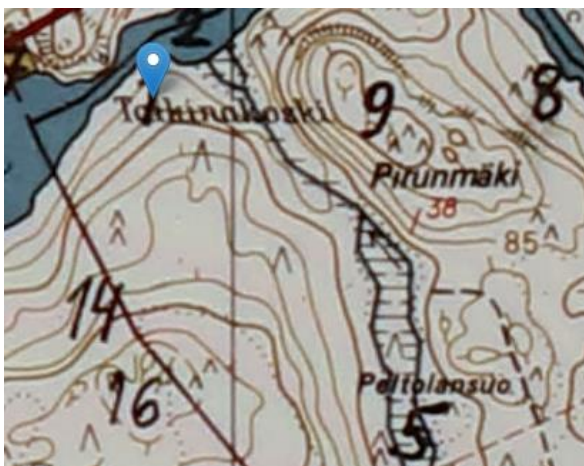
4.1.13 Korpi-Taikinalampi

Korpi-Taikinalammen nimenosa *taikina* viittaa kuvainnollisesti lammen suoperäisyyteen (vrt. KS s.v. *taikina*). Sanan historia ei viittaa siihen, että sanalla olisi ollut aiemmin muita merkityksiä (vrt. SSA 3: 254). Soinen (tmv.) koostumus näkyy monissa NA:n *Taikina*-nimenosan

esiintymissä, mistä kertoo esimerkiksi lahdennimi *Taikinaispohja* sekä se, että monet *Taikina-*nimistä ovat suotyypin alueen yhteydessä, kun tarkastellaan nimiesiintymien maastokarttoja. Esimerkiksi kartasta 6 (ks. seuraava sivu) voidaan havaita Alavuden *Korpi-Taikinalammen*, *Taikinaletton* ja *Taikinakallion* suoperäisyys (karttanimi *Taikinalampi* viittaa *Korpi-Taikinalampeen*). Lisäksi kartassa 7 on esimerkki laajemman NA-haun tuottamasta *Taikina-*nimestä, Luumäellä sijaitsevasta *Taikinakoskesta*. (ks. NA s.v. *Taikina**; *Taikina**, Alavus; *Korpi-Taikinalampi*, Alavus.)

Kartta 6: *Korpi-Taikinalampi*, *Taikinaletto*, *Taikinakallio* (Niminarkisto s.v. *Taikinaletto*)

Kartta 7: *Taikinakoski* (NA s.v. *Taikinakoski*)

Sanana *taikina* on vanha germaaninen lainasana (< *deig* ~ *teig*), jota on tavattu suomen lähisukukielissä, kuten muun muassa karjalassa ja vatjassa (*taikina*, *taitšina*), sekä lisäksi

saamelaiskielissä (esim. luulajansaamen *táikan*) (ks. SSA3: 254). Nimenosana *taikina* esiintyy melko kattavasti eri puolella Suomea (NA s.v. *Taikina**).

4.1.14 Kuivais- ~ Kuivasjärvi, Kuivasjoki

Yleiskielessä ei tavata sanaa *kuivas*, mutta *kuivas* esiintyy murteissa ja sen merkitys on 'pystyyn kuivunut puu, kuivajainen' (SMS s.v. *kuivas*). Samaan sanueeseen kuuluu myös esimerkiksi *kuivisto* 'pystyyn kuivunut puu t. metsä' (SMS s.v. *kuivisto*). *Kuivas*-nimenosan esiintymiä on suhteellisen tasaisella jakaumalla eri puolilla Suomea; Alavudelta *Kuivas*-esiintymiä löytyy 14, joista kolmea lukuun ottamatta kaikki ovat luontonimiä (NA s.v. *Kuivas**). 'Kuivuuteen' viittaava sana *kuiva* on alkuperältään vanha suomalais-ugrilainen tai indoeurooppalainen sana (SSA 1: 426).

4.1.15 Kyrösjärvi

Kyrö ~ *Kyrös* -nimenosaa esiintyy eniten Etelä-Pohjanmaalla ja hämäläis-satakuntalaisella alueella. SPK:ssa kuvataan eri tutkijoiden näkemyksiä *Kyrön* alkuperästä:

Kielen- ja historiantutkijat ovat käsitelleet nimeä *Kyrö* useaan otteeseen. Väinö Voionmaa yhdisti *kyrön* sanaan kytö 'korpi, korpiviljelys, uudismaa'. Ajatusta on kritisoitu äännehistoriallisin perustein (Lopmeri 1947). Ville Luhon (1954) mukaan *kyrö* merkitsee 'korkeaa, jyrkkärinteistä kalliota, kivikkoista mäkeä tai someroista, kivistä harjua' ja eräelämässä 'laajaa takamaata, jolle on ominaista kankaat, harjut, vuoret, järvet ja joet'. Kustaa Vilkuna (1965) on puolestaan pitänyt *Kyröä* alkuaan henkilönnimenä. Jouko Vahtola (1980) on katsonut *kyrön* alkuaan hämäläisellä taholla käytettyksi maastosanaksi merkityksessä 'louhikkoinen, kallioinen, rotkoinen, ryteikköinen, vaikeakulkuinen maastonkohta, johon oli helppo esim. piiloutua'. – SP (SPK: 244.)

Alavuden *Kyrösjärven* yhteydessä on *Kyröshauta*-tervahauta sekä *Kyrösmäki*-niminen tila (NA s.v. *Kyrös**, Alavus). *Kyrösjärven* lähimaasto vastaa toisaalta yllä kuvattuja merkityksiä, mutta maastontyyppi 'korpi, kallio, takamaa ym.' on suhteellisen yleispätevä, joten merkitykseen ei sikäli tule tämän tutkielman osalta lisävarmuutta.

4.1.16 Kömmelinoja

Kömmelin/oja < suomen murteiden *kömmeli* < ruotsin *gömmel*

Kömmeli-nimenosa pohjautuu murteeseen ja tarkoittaa 'piilopaikkaa'. *Kömmeli*-nimenosalle NA:n esiintymiä on 22, joista suurin osa sijaitsee Etelä-Pohjanmaalla – yhtä Ylöjärven ja kahta Virtain esiintymää lukuun ottamatta. Alavuden esiintymiä ovat *Kömmelinkorpi* (metsä), *Kömmelinkallio* (kallio), *Kömmelinoja* (oja), *Kömmelinsaari* (metsäsaareke). (NA s.v. *Kömmeli**, Alavus.). *kömmeli* merkitsee suomalaismurteissa muun muassa 'komeroa, koppia, koppe-roa', 'luuvaa eli puintihuonetta', 'vajarakennelmaa tai hökkeliä' tai 'komeroa', mutta myös merkitys 'piilopaikka' on ainakin Etelä-Pohjanmaalla tuttu. Esimerkiksi SMS:sta löytyy

esimerkki Nurmosta: ”Sodassa huonot upseerit siältä kömmelistänsä (rintaman takaa) antaa käskyjä.”. (ks. SMS s.v. *kömmänä, kömmeli*.)

Sanan taustalla on alkujaankin ’piilopaikkaa’ merkitsevä ruotsin sana *gömmel*. Samaan sanueeseen kuuluu myös ruotsin verbi *gömma*, jota perusmerkityksen ’suojata, varjella’ lisäksi on käytetty myös merkityksessä ’panna talteen’ (MOT-sanakirja s.v. *gömmel*; Hellquist 1980: 323), mikä selittää suomen *kömmelin* monia merkityksiä.

Paikannimissä nimeämisperusteeksi voidaan katsoa merkitys ’piilopaikka’ tai ’suoja’. Esiintymät edustavat paikanlajeja, missä on mahdollisesti oltu piilossa, minne on kätkeyty jotakin tai mitä on pidetty piilopaikaksi sopivina tai muuten suojaisina paikkona. *Kömmeli*-nimien lisäksi Suomessa on runsaasti *piilo*-merkitykseen liittyviä nimiä (946 esiintymää), joita ovat muun muassa *Piiloaitta, Piiloaho, Piiloapaja, Piilokallio* ja *Piilo-oja* (NA s.v. *Kömmeli**; *Piilo**).

4.1.17 Lalvapuro

lalva- on variantti yleiskielen sanalle *latva*. SMS:n mukaan sana on yleissuomalainen ja sen variantteja eri murteissa ovat *latva ~ lalva ~ lađva ~ larva* (SMS s.v. *latva*). *Lalva*-nimenosan esiintymiä NA:ssa on 44, joista puolet sijoittuvat Lappiin, muut esiintymät ovat melko paikallisia, esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan kaksi osumaa ovat molemmat Alavudelta. *Latva*-muoto on huomattavasti yleisempi; NA:ssa *Latva*-haku tuottaa 1147 osumaa, joiden joukossa on runsaasti talonnimi- tai muita kulttuurinimiä. *Lalva*-haussa kaikki osumat olivat maastonimiä. (ks. NA s.v. *Lalva**; *Latva**.)

4.1.18 Leppilampi, Leppioja

Leppi- on nimeämisen osalta verrattavissa esimerkiksi *Honkiojaan*: -i on *leppä*-sanan monikkoon viittaava johdos, jolloin nimen *Leppilampi* merkitys on ’lampi, jonka yhteydessä on useampia leppiä’ (ks. SPK: 219). Nimenosa on suhteellisen yleinen; NA:n esiintymiä on 903, joista kolme sijaitsee Alavudella ja ovat toisiinsa liittymättömiä nimiä (NA s.v. *Leppi**; *Leppi**, Alavus).

4.1.19 Louesjoki, Louesjärvenlasku (oja), Louesjärvi

Loues -nimenosa tulee murteellisesta ’lokkia’ tarkoittavasta sanasta *loue*. Nimenosan esiintymiä on NA:ssa 97. Etelä-Pohjanmaalla muoto on systemaattisesti *loues*-, muualla nimenosa on *loue*- (NA s.v. *Loue**). *loue ~ louve* on yksi *lokki*-sanan murteellisista varianteista, muita murteissa tavattavia muotoja ovat myös *louke* ja *louki*, minkä lisäksi lähisukukielistä löytyy

esimerkiksi viron *vastine lõugas* 'lokki' tai kiltinänsaamen *lovkái* 'selkälokki'. (ks. SSA2: 89; SMS s.v. *loue*).

4.1.20 Lähdesoja (puro)

Lähdes-nimenosa on variantti yleiskielen *lähde*-sanalle (ks. KS s.v. *lähde*). Sanaa pidetään alun perin *lähteä*-verbin johdoksena ja sille löytyy vastineita itämerensuomalaisista kielistä. *lähteä*-verbille vastineita löytyy edempää, kuten muun muassa mordvasta, syrjäänistä, votjakista ja ostjakista. (ks. SSA2: 121, 122.). *lähdes*-muodon *s* tekee nimestä eteläpohjalaiselle murrealuelle ominaisen, sillä muualla tavattavissa varianteissa ei ole *s*:ä (vrt. NA s.v. *lähdes*; *lähde*; SMS s.v. *lähde*).

4.1.21 Löyttylampi

Löytty-nimien on katsottu liittyvän hämäläisten löytämiin kulkureitteihin ja eräsijoihin ja lyhentyneen muodosta *löydetty*. *Löytty*-nimiä on pidetty melko nuorina, 1200-luvun jälkeisinä niminä. (SPK: 703.) *Löytty*-nimenosan esiintymiä on NA:ssa 255. *Löytty*-nimien sijainnit painottuvat Hämeen seutuville, joskaan esiintymät eivät ole selkeästi yhdellä alueella (ks. NA s.v. *Löytty**).

4.1.22 Matkuslampi

Matkuslampi edustaa satakuntalais-hämäläistä yhdysnimityyppiä, ja se kuuluu samaan sanueeseen *matka*- ja *matkata*-sanojen kanssa, vaikka sitä ei sellaisenaan tavata enää kielessä. *Matkus* lienee merkinnyt 'matkaan kuuluvaa, kulkemista ja kulkureittiä' tai sanojen *matkuus* tai *matkue* tavoin 'matkalla mukana olevaa joukkoa, matkaseuruetta'. (SPK: 735–736.)

4.1.23 Mäkipuurokas ~ Mäki-Puurokas (lampi), Nevapuurokas (lampi)

Puurokas-nimien perusteena lienee *Korpi-Taikinalammen* (ks.17) tavoin maaperän soinen koostumus, joka muistuttaa puuroa. Täsmällisiä karttatietoja kyseisistä nimistä ei ole NA:ssa saatavilla. *Nevapuurokkaan* karttasijainnissa ei varsinaisesti näy lampea, mutta sijainti on merkitty suoalueelle, joten kyseessä lienee pieni soistunut lampi. Sama soinen koostumus näkyy jossain määrin myös muissa NA:n *Puuro*-nimissä, mutta nimenosan runsas ja monimerkityksinen käyttö (esim. henkilönnimi *Puuro-Erkki*, sukunimi *Puuronen*) tekee vertailusta haastavaa. (ks. NA s.v. *Mäki-Puurokas*; *Mäkipuurokas*; *Nevapuurokas*; *Puuro*.)

4.1.24 Nihukoski

Nihu tulee murteissa esiintyvistä verbistä *nihua* ~ *nihuuttaa* 'tihkua, valuttaa (esim. vettä veneeseen)', jonka variantteja tavataan Pohjanmaalla ja Kainuussa (ks. SSA2: 218). *Nihu*-

nimenosan esiintymiä on yhteensä 26, joissa tavataan myös muotoa *Nihua* (NA s.v. *Nihu**). Etymologiaa tukee, että paikanlaji on koski, missä kyseinen veteen liittyvä merkitys on järkevä.

4.1.25 Niittuluoma

Niittuluoma-nimen *Niittu*- on variantti yleiskielen sanalla *niitty*. Nimistössä tavataan kumpaa-kin varianttia suhteellisen paljon. *Niittu**-haku tuottaa 1449 osumaa ja *Niitty**-haku 3067 osumaa, joista suuri osa esiintyy yksiosaisena pellonnimenä (tms.). (ks. NA s.v. *Niittuluoma*; *Niittu**; *Niitty*.)

4.1.26 Nokianselkä (järvi)

Nokia-nimenosan katsotaan muotoutuneen soopelin eli nokinäädän suomalaisittain omaperäisestä nimityksestä *nois* (taiv. *nois* : *nokiin*), jolle on vastine myös virosta (*nugis* 'näätä') sekä kaukaisemmista sukukielistä. Nokiit ovat olleet tärkeitä turkiseläimiä, mikä on tehnyt niistä merkittäviä myös nimeämiskäytössä. *Nois*-nimien tutkimuksessa on arveltu *nokian* mahdollisesti tarkoittavan 'nokiin pesimis- ja elinpaikkaa'. (ks. SPK; SSA2: 229 s.v. *nokko*⁴.)

4.1.27 Nyrkänoja

Nyrkänojan nimi tulee *jyrkkä*-sanan murteellisesta vastineesta *nyrkkä* (vrt. SSA1: 255). NA:n *Nyrkän* ~ *Nyrkkä* -nimien nimeämiskohteet täsmäävät *jyrkkä*-sanan merkityksen kanssa: 'äkillisesti nouseva tai laskeva, pystysuoraa lähenevä' (KS s.v. *jyrkkä*). Lisäksi NA:n kaikki 69 osumaa sijaitsevat Etelä-Pohjanmaalla tai sen lähialueilla, mikä perustelee murteellista taustaa (ks. NA s.v. *Nyrkän**, *Nyrkkä**).

4.1.28 Okslampi

Oks ~ *oksi* -nimenosan taustalla 'karhua; isokokoista eläintä tai ihmistä' merkitsevä sana **oksi* (taiv. *ohden*). **oksi*-sanasta tunnetaan myös deminutiivinen johdos *ohto*, joka on kansanrunoudessa kehittynyt muotoon *otso*, kun *ohto*-muodon *ht*:n on luultu edustavan alkuperäisempää *ts*:ä. Nimistössä muita vastaavia nimiä on esimerkiksi *Oksiniemi* tai *Ohdenpää*. Samanlaista kehitystä on virolaisissa paikannimissä *Otepää* ja *Ohesaare*, jotka pohjautuvat vanhaan 'karhua' merkitsevään sanaan *ott* (tavallinen viroin sana karhulle on *karu*). (SSA2: 260; 262; SPK: 843.)

4.1.29 Onkatorninperä (joki)

Onkatorninperä

< murteellinen *onka* 'höyry, ilmavirta, veto, löyly, löyhy' (SSA2: 267) vrt. muinaisskandinaavin *ånga* 'höyry, löyly, katku, haju' (ks. Hellquist 1980: 1421)

< eteläpohjanmaan murteen *torni* 'savupiippu' (SSA3: 312)

Onkatorninperä-nimen tausta on todennäköisimmin suomen kieleen tai murteeseen pohjautuva, sillä nimenosa *onkatorni* yhdistyy luontevasti merkitykseen 'höyrytorni' tai murteelliseen merkitykseen 'savupiippu'. Kuitenkin nimeämisperuste jää epävarmaksi, sillä kyseessä lienee nimenmukaisesti 'onkatorniin' viittaava liitynnäisnimi, mutta nimeä vastaavaa tornia ei ollut löydettävissä NA:n esiintymistä tai kartasta (vrt. NA s.v. *Onkatorni**).

4.1.30 Osmajärvi, Osmanjärvi

Nimenosa *osma* tarkoittaa 'ahmaa' tai 'karhua'. *Osmalle* löytyy vastineita lähisukukielistä; merkitys vaihtelee 'ahmasta' '(pieneen) karhuun'. *osmankäämi*~*osmansolmu* viittaa taikamenojen yhteydessä tehtyyn solmuun. Paikannimenä vastineita löytyy virosta ja liivistä. (SSA2: 274.) Alavuden paikannimien tapauksessa nimen merkitys lienee 'karhujärvi', sillä paikannimistössä Pohjanmaan korkeudella sijaitsevat nimet on katsottu enemmän 'karhu'-merkitykseen liittyviksi (vrt. SPK: 859–860).

4.1.31 Paskolampi

Pasko-nimenosa on vastine yleiskieliselle määritteelle *Paska*-. *Pasko*- ~ *Paskalampi* edustavat toiseksi yleisintä lammennimeä suomalaisessa nimistössä. Järvien nimiin verrattuna lampien nimissä tavataan enemmän määriteosia, jotka ilmaisevat paikan arvottomuutta (tms.) nimenantajalleen, kuten esimerkiksi *Paska*-, *Kalaton*-, *Vittu*-, *Paha*- tai *Nimetönlampi*. (Kiviniemi 1990: 187, 189–190; ks. SPK: 25.)

4.1.32 Perkiönoja

Perkiönoja-nimen taustalla on laajalti länsimurteissa tunnettu sana *perkiö* 'raivattu, perattu alue (esim. metsä)' (vrt. SSA2: 338). Vastaavaa nimeä *Perkiö* ~ *Perkkiö* ~ *Pirkkiö* tavataan myös sukunimenä, mutta *Perkiönoja* sijaitsee perkiötyyppisen alueen laidalla, joten nimi voidaan katsoa primaariksi luontonimeksi. *Perkiönoja* on sijainniltaan lisäksi etäällä muista Alavuden *perkiö*-nimistä. (vrt. SPK: 946; NA s.v. *Perkiö*, Alavus.)

4.1.33 Pohjaisjoki, Pohjaispää (järvi)

Pohjais-nimenosa on murteellinen variantti *Pohjoiselle*. *Pohjaisjoki* lienee *Pohjaispääksi* nimetyn Kuorasjärven pohjoisosan liitynnäisnimi tai samaan sijaintiin merkityn *Pohjaislahden* liitynnäisnimi. *Pohjaispää*-nimen perusteena voidaan pitää suhteellista sijaintia muuhun

järveen nähden (ks. Kartta 8). *Pohjainen* on alunperin omaperäisen *pohja*-sananjohdos. (vrt. NA s.v. *Pohjais**, Alavus; SPK: 957–958; SSA2: 383.)

Kartta 8: *Pohjaispää*; Alavuden *Pohjais*-nimet (NA s.v. *Pohjais**, Alavus)

4.1.34 Ponnenjoki

Ponnenjoki on nykyisen *Töysänjoen* varhempi nimi, joka virtaa Töysän puolella sijaitsevasta *Ponnenjärvestä Ranta-Töysänjärveen* (ks. NA s.v. *Ponnenjoki*; SPK: 1337). Nimenosa on genetiivimuoto yleiskielisestä, omaperäisestä sanasta *ponsi* ' (työkalun tms.) varren pää; heteenosa; tarmo, puhti, paino(kkuus)', joka esiintyy laajemminkin eteläpohjalaisessa nimistössä; NA:n 14:sta osumasta ainoastaan yksi (Sodankylän *Ponsi*, joenmutka) sijaitsee Etelä-Pohjanmaan ulkopuolella (ks. SSA2: 394; NA s.v. *Ponsi**).

4.1.35 Rehaluoma

Reha-nimenosa liittyy todennäköisesti Etelä-Pohjanmaan murteen verbiin *rehata* 'vetää peräsään' tai 'rekeä, parirekien irtolavaa yms.' merkitsevään sanaan *reha* (ks. Vuorela 1979: 382). Merkityksen yhteys nimeämisperusteeseen on epävarma, mutta saattaisi paikallisen asukkaan, Martti Äijälän, mukaan liittyä heinän kuljetukseen läheisellä peltoalueella, jota on kutsuttu *Rehalaksi*; lisäksi läheistä metsäkytöä on sanottu *Rehalankydöksi* (ks. Liite 3). Merkitystä vastaavalla nimenosahaualla *Reki** NA:sta löytyy 552 osumaa. *Reki*-nimissä on paljon nimiä, joiden voi katsoa liittyvän reellä kulkemiseen tai kuljettamiseen, kuten esimerkiksi *Rekitie* mutta myös runsaasti joennimiä, ojannimiä ja muita sellaisia nimiä, joihin merkitys 'reki' ei suoraan yhdisty. *Reha* tietyn tyyppiseen (mahdollisesti pystyvuon reunustettuun) rekeen viittaavana tukee mainittua nimeämisperustetta pellonnimen liittynäisenä.

4.1.36 Rimminjoki

Nimenosa *Rimmin-* on murteellinen taivutusmuoto yleiskielen sanasta *rimpi* (taiv. *rimmen*) 'upottava suonsilmäke, vetinen suoniitty, hete; myös rimpiletosta t. -nevasta' (ks. KS s.v. *rimpi*); tälläinen äännevaihtelu on tavanomaista myös esimerkiksi *lampi* ~ *lammi* -nimissä (vrt. NA s.v. *lammi**). *Rimmi*-esiintymiä on NA:ssa 354, jotka tyypillisesti *Rimminjoen* tavoin liittyvät suotyypiseen maastoon. Alavuden muita esiintymiä ovat *Rimminaho*, *Rimpilampi*, *Hangasrimpi* ja *Kortesrimpi*. (ks. NA s.v. *Rimminjoki*; *Rimmi**, *Rimpi**, **rimpi*, **rimmi*.)

4.1.37 Rökässyvä (syväne)

rökäs on pohjalaismurteissa ja Hämeessä esiintyvä sana, joka tarkoittaa 'kiiskeä' (SSA3:133). Nimenosana *Rökäs-* on harvinainen (45 esiintymää) (NA s.v. *Rökäs**), mutta merkitykseltään sitä voi verrata *Kiiski*-nimiin, jotka kuuluvat yleisimpiin kalanimiin Suomessa (Kiviniemi 1990: 141). Levikiltään nimi vastaa murreosan levikkiä. Sanan alkuperä on epäselvä; kyseessä on mahdollisesti deskriptiivinen sana (SSA3:133).

4.1.38 Runnilampi

Runni/lampi

< eteläpohjanmaan murteen *prunni* ~ *runni* 'kaivo, lähde' < ruotsin *brunn* 'kaivo,lähde'

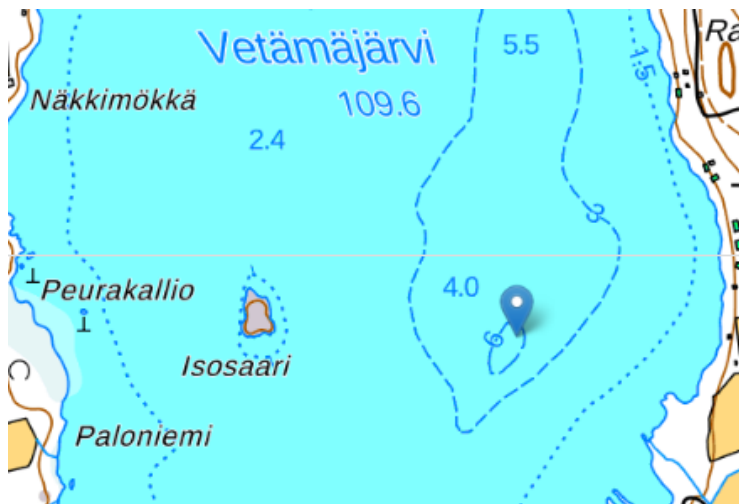
Runni-nimenosa liittyy ruotsista lainautuneeseen 'kaivoa tai lähdeä' merkitsevään sanaan *brunn*, eteläpohjalaisittain *prunni*~*runni* (ks. SSA2: 412). *Runni*-nimenosan NA:n 169:stä esiintymästä on 14% lähteitä, joiden lisäksi haun paikanlajeissa tavataan muun muassa kaivoja ja vedenottoaikoja, mikä tukee 'kaivo, lähde'-merkitystä nimenantoperusteena. Molempia variantteja tavataan enemmän yleisnimenä; erisnimenä esiintymät ovat harvinaisempia (esim. *prunni* 104 esiintymää, *Prunni* 28 esiintymää). (NA s.v. *runni**; *Prunni**; vrt. SPK: 1079.)

4.1.39 Sahinkoski, Sahinmäki (virtapaikka), Sahinoja

Sahi-nimenosa viittaa merkitykseen 'pieni koski; kahluupaikka; matala ranta'. Sanan on katsottu olevan onomatopoeettisesti motivoitunut; esimerkiksi viron *sahiseda* merkitsee 'suhista, kohista, kahista', ja samankaltaisia merkityksiä tavataan jonkin verran myös suomen murteissa sekä lähisukukielissä. *Sahi*-nimenosan esiintymissä painottuvat nimet, jotka ovat paikanlajiltaan koskia, jokia, ojia, virtapaikkoja tai muita vastaavia *sahi*-merkitykseen sopivia paikanlajeja. (SSA3: 141; NA s.v. *Sahi**; vrt. SPK: 1108.)

4.1.40 Syvälakso (syväne)

Syvälakso on Vetämäjärvässä sijaitsevan syvännepaikan nimi (NA s.v. *Syvälakso*). Perusosa *lakso* viittaa Etelä-Pohjanmaan murteessa ’notkelmaan, syvään kohtaan’ sekä ’lammikkoon tai lätäkköön’ (vrt. SMS s.v. *lakso*; SSA2: 32). Kuten karttatiedoistakin voidaan havaita, merkitys ’notkelma, syvä kohta’ vastaa kyseessä olevaa paikanlajia, kuten kartasta voidaan havaita (ks. Kartta 9).

Kartta 9: *Syvälakso* (NA s.v. *Syvälakso*)

4.1.41 Tampparinkoski, Tamppilampi

Tamppari- ja *Tamppi-*nimenosan taustalla on ’vesimyllyä, tamppimyllyä’ merkitsevä sana *tamppi* (vrt. Vuorela 1979: 457; SPK: 1253). NA:n haku ”*Tampp**” tuottaa 179 osumaa, jotka kaikki edustavat nimenosia *Tamppari-* tai *Tamppi-*. Osumista 36 ovat koskia; eniten on nimeä *Tamppikoski*, mutta myös neljä *Tamppimyllynkoskea* sekä kolme *Tampparinkoskea*, mikä perustelee nimenosien *Tamppi-* ja *Tamppari-* kuulumista samaan sanueeseen (ks. NA s.v. *Tampp**). Nimi noudattaa tavanomaista nimirakenteen muotoutumista, missä kaksiosaisesta määräiteosasta **Tamppi/mylly* putoaa jälkimmäinen osa *mylly* pois nimen yhdistyessä paikanlajia ilmaisevaan perusosaan *lampi* (ks. Kiviniemi 1990: 91).

4.1.42 Tevapuro

*Teva-*nimenosa tulee aiemmin tunnetusta ’hirvisonnian’ merkitsevästä sanasta *teva*; vastavasti ’hervilehmää’ on merkinnyt *tevana*. Murteissa sanaa ei enää tunneta, mutta sitä tavataan paikannimistössä (68 NA-esiintymää) eri puolilla Suomea. (SPK: 1279; SSA 3: 288; NA s.v. *Teva**.)

4.1.43 Vekarinlampi

Vekari-nimenosan esiintymiä NA:ssa *Vekarilammen* lisäksi ovat *Vekarinkytö* (kytö), *Vekarikko* (asumus), *Vekarinen* ~ *Vekarisvuori* (vuori) ja *Vekarismäki* (mäki); esiintymät ovat Alavudelta ja Petäjävedeltä. Erityisesti nimien *Vekarikko* ja *Vekarinen* muodon perusteella voisi olla mahdollista, että nimen merkitys olisi alkujaan *’risukko, metsikkö (tmv.)’, joka vastaisi sanan *vekara* merkitystä ’väärä puu tai puunoksa’ (vrt. SPK: 1406).

Edellä kuvatun merkityksen lisäksi *vekara* voi tarkoittaa ’hylkeenpyytäjän koukkumaista yleisasetta’ tai ’sarvea, jousen nuolta’, mutta ainakin ’hylkeen pyytäjän ase’ on epätodennäköinen merkitys paikanlajien kannalta. Osittain *Vekara*-nimien on katsottu perustuvan yleisesti ’väärään, haarovaan muotoon’, mutta systemaattisesti kaikki nimet eivät ole muotoon perustuvia, jolloin *vekara*-sanan merkityksiä on täytynyt tulkita muulla tavoin (SPK:1406; Kiviniemi 1977: 188). *Vekarinlammen* tapauksessa nimi ei myöskään ole muotoperusteinen, sillä lammen muoto on pyöreä eikä ’väärä’, kuten kartasta 12 voidaan havaita. *Vekaria* ei tavata sukunimenä (HisKi s.v. *Vekari*; VRK s.v. *Vekari*), joten nimi on luontonimenä ensisijainen.

Kartta 10: *Vekarinlampi* (NA s.v. *Vekarinlampi*)

4.1.44 Vetämäluoma (oja), Vetämäjärvi

Vetämä-nimenosa liittyy yleiskielen sanaan *vetää*. Nimenantoperusteena *Vetämä*-nimissä (tms.) on vetämiseen liittyvä toiminta. Esimerkiksi ruotsinkielisen *Dragsvikin* on arveltu perustuvan veneiden vetämiseen veneväylän hankalissa paikoissa (ks. SPK: 109), mikä on mahdollisesti kyseessä myös Alavuden nimen tapauksessa.

4.1.45 Väkkärälampi (lammikko)

Sanan *väkkärä* yleisesti tunnettu merkitys on ’tuulimyllyn siipien t. lentokoneen potkurin tapainen lelu’ (KS s.v. *väkkärä*); *Väkkärälampi* oli aineistossa nimeämisperusteen kannalta läpinäkymätön. Kuitenkin eriviitteiset *väkkärä*-sanan merkitykset suomen sukukielissä, kuten

esimerkiksi inkerissä tavattu 'naisen pääkoriste', viittaavat sanan deskriptiiviseen, muotoperusteiseen merkitykseen (ks. SSA 3: 480). Siten myös nimenosana *Väkkärä*- viitanee lammin muotoon; vaikka Alavuden karttatietoa ei ole saatavilla, vastaavaa merkityserusteisuutta on Sodankylän *Väkkärälampi*-nimessä (ks Kartta 13). Samoin kuin *Vekarinlammen* osalta, on mahdollista, että nimi perustuu myös nimeämismalliin, mikäli muoto ei ilmennä merkitystä 'väkkärä' (ks. 27; Kiviniemi 1977: 188).

Kartta 11: *Väkkärälampi*, Sodankylä (NA s.v. *Väkkärälampi*)

4.2 Henkilönnimiin, erisnimiin pohjautuvat nimet

4.2.1 Puuminoja

Puumin/oja < ruotsinkielinen sukunimi *Bohm* (vrt. HisKi s.v. *Bohm*, Alavus)
Puumi-nimenosa tulee todennäköisesti 1700-luvulla Alavudella tavatusta, ruotsinkielisestä sukunimestä *Bohm* (ks. HisKi s. v. *Bohm*, Alavus). *Bohm*-nimen vastine *Puumi*- noudattaa tavanomaista ruotsin ääntämystä (vrt. MOT s.v. *bo*), missä *o* äännyy pitkänä *u*:na. Lopun *i* on puolestaan tyypillinen lainasanojen mukautumisessa (esim. VISK §28). Lisäksi ojannimissä joennimien ja puronnimien tapaan on enemmän omistussuhdetta (tmv.) kuvaavia liitynnäisiä (Kiviniemi 1990: 199, vrt. 201), mikä osaltaan tukee sukunimitulkintaa.

4.2.2 Haverinpuro

Haverin/puro < sukunimi *Haveri* < skandinaavinen nimi *Hafr* ~ *Havar* ~ *Haver* (vrt. SPK: 192)
Haverinpuro on *Haveri*-sukunimeen pohjautuva; kyseinen puro sijaitsee kartalla *Haveri*-nimisen paikan kupeessa. *Haveri*-nimeä on alkujaan tavattu Suomessa muodossa *Haueri* ja se pohjautuu mahdollisesti skandinaaviseen henkilönnimeen (< *Hafr*, *Havar*, *Haver*) (SPK: 192). On täten perusteltua katsoa *Haverinpuron* liittyvän talonnimeen. Puronnimenä *haveri* on harvinainen, sillä NA:ssa ei ole muita puroja, jotka sisältäisivät nimenosan *haveri*. Talonnimitulkintaa tukee lisäksi, että talonnimissä (ymv.) *Haveri* esiintyy luontonimistä poiketen yksistään perusosana sekä johdoksena (esim. *Haverila*, *Haverinen*). (NA s.v. *Haveri**; vrt. Kiviniemi 1990: 87).

4.2.3 Ikkalankoski

Ikkalan/koski < sukunimi *Ikkala*
< saksalainen nimi *Icke* ~ *Icco* ~ *Icko* ~ *ICca*~ *Icha* (ks. SPK: 259–260)
< muinaissuomalainen nimi *Ihakka* ~ *Ihakkala* (ks. mts)

Ikkala-nimen alkuperäisenä taustana pidetään saksalaista nimeä *Icke* ~ *Icco* ~ *Icko* ~ *ICca*~ *Icha* tai sitten nimi tulee muinaissuomalaisesta miehen nimestä *Ihakka*, jolloin *Ikkala* olisi lyhentynyt muoto nimestä **Ihakkala* (SPK: 259–260). Alavuden *Ikkalankoski* lienee läheisen *Ikkalanmäen* tai *Ikkala*-tilannimen liitynnäinen; nimet yksilöivät kosken sijaintia (ks Kartta 14).

Kartta 12: Ikkalankoski (NA s.v. Ikkalankoski)

IA-rakenne on toisaalta talonnimissä tyypillinen, mutta nimi voi olla myös läheisen *Ikkalanmäen* liitynnäisnimi ja lyhennelmä muodosta **Ikkalanmäenkoski* (vrt. Kiviniemi 1990: 91), joka sijainniltaan on lähempänä koskea. Joka tapauksessa nimi liittyy vähintään toissijaisesti tilannimeen *Ikkala*. Myös muissa NA:n esiintymissä *Ikkala*-nimet ovat yksiosaisina talon- tai tilannimiä ja kaksiosaisina rakenteeltaan muotoa *Ikkalan*/[paikanlaji] (ks. NA s.v. *Ikkala**).

4.2.4 Ilomäenkoski (joki)

Ilomäen/koski < sukunimi *Ilomäki* (vrt. NA s.v. *Ilo**, Alavus; Mikkonen & Paikkala 2000: 152)

Ilomäen/koski on todennäköisimmin sukunimen liitynnäinen. Alavudella on neljä *Ilo*-nimenosan sisältävää nimeä: *Ilokallio* (maa), *Ilomäenkoski* (joki), *Ilomäki* (tila) ja *Ilosalo* (tila) (NA s.v. *Ilo**, Alavus). SPK:n mukaan *Ilomäki* on yleinen sukunimi, joka alkujaan perustuu luontoonimeen *Ilomäki*. *Ilomäki*-paikannimet voivat viitata esimerkiksi ’mäkiin, joilla leikitään, tanssitaan tai keinutaan yhdessä’. (ks. Mikkonen & Paikkala 2000: 152; Kiviniemi 1990: 148.) Itä-Suomen *Ilomantsi*-nimessä, *Ilo*-nimenosan taustaksi on ehdotettu profeetta Eliaan kansanomaisempaa nimeä *Ilja*, mutta sittemmin vastineeksi on todettu kantasaamen ’ylimmäistä’ merkitsevä **elēmāncē*, jolle voidaan laajemminkin nimistössä osoittaa suhteellista sijaintia ilmaiseva merkitys (SPK: 263). *Ilomäenkoski* ei sijainniltaan ilmennä vastaavaa saamelaismerkitystä.

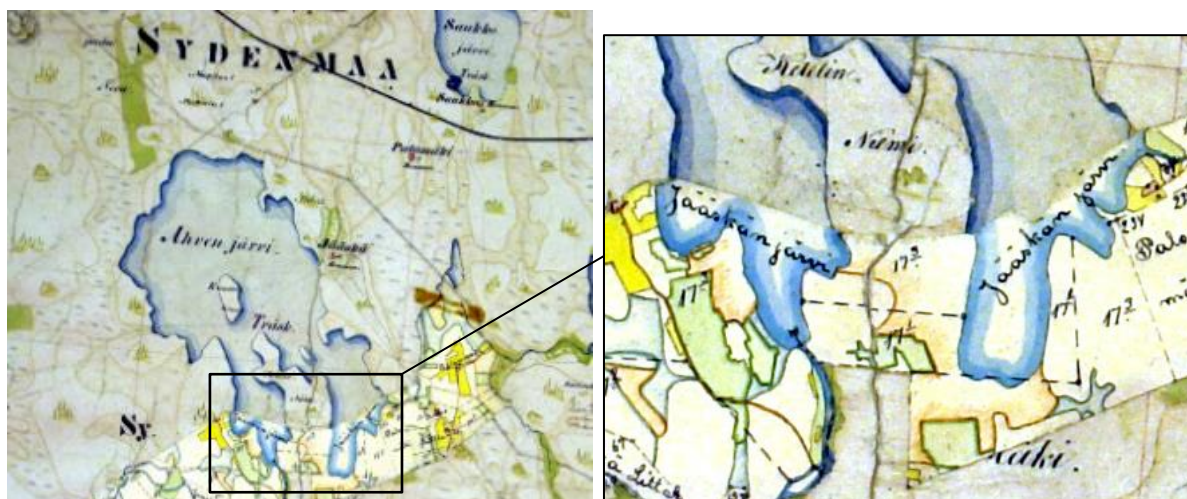
Nimenantoperuste *Ilo*-nimissä on suhteellisen konkreettinen – ’paikka, jossa leikitään / iloitaan’ – ja siten suhteellisen yleinen nimistössä, missä nimenantoperusteena on ”sosiaalinen elämä, arvostukset, ajanjako tms.” (Kiviniemi 1990: 148). *Ilo*-nimet voivat juontaa juurensa kauaskin historiaan, sillä *ilo* käsitteenä on ollut osa ihmisten arvomaailmaa pidempään kuin esimerkiksi vaikkapa *rauha* tai siitä muodostetut paikannimet (ks. mts.148–149). *Ilomäki*-nimeä on ainakin kotiseudullani Suupohjassa tavattu yleisesti torpannimenä, mistä se on muotoutunut sukunimeksi. Yhteys paikannimistöön tai ’ilotteluun’ ei ole ollut kaikissa

nimeämistapauksissa olennainen, vaan nimeä on otettu sukunimeksi myös nimeämismalliin (vrt. Kiviniemi 1990: 208–209) perustuen, ilman erityisempää syytä.

4.2.5 Jääskänjärvi

Jääskän/järvi < sukunimi *Jääskä* (vrt. HisKi s.v. *Jääskä*; Mikkonen & Paikkala 2000:177)

Alavuden *Jääskänjärvi*-nimen taustalla on 1800-luvulla etenkin Sydänmaan kylässä tavattu sukunimi *Jääskä* (HisKi s.v. *Jääskä*, Alavus). 1840-luvun pitäjänkartassa järven nimenä on *Ahvenjärvi* (ks. Kartta 15), mutta karttaa on korvattu osin uudemmalla piirrosjäljellä, missä eteläpään lahtien kohdalla näkyy nimi *Jääskänjärvi*, mikä yhdistää nimeämisajan sukunimen esiintymisajankohtaan 1800-luvulle.

Kartta 13: *Ahvenjärvi* → *Jääskänjärvi* (Alavus, pitäjänkartat 812: *Jääskänjärvi*)

Aiemman tutkimuksen perusteella *Jääski* ~ *Jääske* ~ *Jääskä* ~ *Jääskö* (ks. NA s.v. *Jääsk**) taustalla on Kannaksen *Jääski*-niminen pitäjä, josta nimen arvellaan levinneen sukunimikäytössä myös Pohjois-Karjalaan, Etelä- ja Pohjois-Savoon; 1890-luvulla *Jääskeläinen*-sukunimi on ollut Savon yleisimpiä (Mikkonen & Paikkala 2000: 177; ks. Nissilä 1975: 159–160). *Jääskö*- ja *Jääskä*-muotoja on katsottu pohjoispohjalaislähtöisiksi (mts.), mikä näkyy myös NA:n esiintymien levikitiedoissa. NA:n *Jääskä*-esiintymät ovat Pohjanmaan alueelta ja *Jääskö*-nimet esiintymät ovat pohjoisemmasta Suomesta, kuten muun muassa Rovaniemeltä ja Kittilästä (NA s.v. *Jääskä*, *Jääskö*).

Viljo Nissilä on esittänyt *Jääskä*-nimille aiemmin etymologian, missä se olisi lähtöisin ortodoksisesta *Johannes*-nimen muunnoksesta *Jeska* (*Jeska* > *Jeskanen* > *Jääskeläinen*) (ks. Mikkonen & Paikkala 2000: 177; Nissilä 1976) mutta kehitys vaikuttaa äänteellisesti epätoennäköiseltä, jos huomioidaan alkuperäiseksi oletetun *a*:n eri variantit (> *i*, *e*, *ä*, *ö*) eri nimissä.

4.2.6 Kattelusjärvi

Kattelus/järvi < sukunimi *Kattelus* < latinalainen nimi *Catillus* (vrt. SPK: 387)

Kattelusjärven nimi lienee annettu *Kattelus*-nimisen talon mukaan. Järven aiempi nimi on ollut *Alainen Tervajärvi*. (NA s.v. *Kattelus*.) *Kattelus* on vanha, kattavasti eri puolilla Suomea esiintyvä asutusnimi, joista vanhimmat esiintymät ovat Lapualta ja Turunläänin Koskelta. Nimenosan taustalla on roomalaiskatolisen kirkon mukana levinnyt latinalaisnimi *Catillus*, joka on mukautunut suomalaisen äänneasun mukaiseksi. (SPK: 387; ks. NA s.v. *Kattelus**)

4.2.7 Kompsin- ~ Kompsioja

Kompsin/oja < sukunimi *Komsi* (vrt. Mikkonen & Paikkala 2000: 239)

Nimenosan *Kompsi-* ~ *Komsi-* taustalla on Etelä-Pohjanmaalla tavattu sukunimi *Komsi* (~ *Komsila*). Nimen on alkuaan katsottu tulevan liikanimestä *Gumse* 'pässi, oinas, jäärä'. (vrt. Mikkonen & Paikkala 2000: 239.) Henkilönnimitaustaa perustelee, että luontonimenä nimenosaa *Kompsi-* esiintyy melko vähän; NA:ssa haku tuottaa 26 esiintymää, joista 7 on luontonimiä. Nimiesiintymät sekä *Kompsi-* että *Komsi-*haulla painottuvat Etelä-Pohjanmaan alueelle (ks. NA s.v. *Kompsi**). Vastaavaa äänteellistä vaihtelua *Komsi* ~ *Kompsi* tavataan myös esimerkiksi sukunimessä *Tamsi* ~ *Tampsi* (ks. Mikkonen & Paikkala 2000: 647).

4.2.8 Putulanjärvi

Putulan/järvi < sukunimi *Putula* (vrt. HisKi s.v. *Putula*)

Putulanjärvi lienee saanut nimensä läheisestä *Putula*-tilannimestä. *Putula*-nimenosaa tavataan NA:n 28:ssa nimessä, joten kyseessä on melko harvinainen nimenosa. Alavudella *Putula*-nimeä on tavattu ainakin vuosina 1810–1860 sukunimenä (HisKi s.v. *Putula*), nykyään nimeä on yhteensä Suomessa 61:llä henkilöllä (VRK s.v. *Putula*). Merkitykseltään nimi saattaisi liittyä murteelliseen sanaan *putu*, jonka ensisijainen merkitys on 'rikat, puru, hieno roska', mutta jota on ainakin Etelä-Pohjanmaalla ollut tapana käyttää myös deskriptiivisesti kuvaamaan 'hienojakoisuutta, keveyttä (tms.)' (vrt. SSA2: 443).

4.2.9 Pösönkoski

Pösön/koski < sukunimi *Pösö* (vrt. HisKi s.v. *Pösö*)

Pösön-nimenosan taustalla on todennäköisesti sukunimi *Pösö*. NA:n Etelä-Pohjanmaan *Pösö*-esiintymät (5kpl) ovat kaikki maasto- tai vesistönimiä, mutta nimenosaa on tavattu ainakin

1800-luvun puolella välissä myös sukunimenä Alavudella (5kpl) sekä lähipitäjissä (HisKi s.v. *Pösö*) sekä nykyisenä sukunimenä Suomessa 181:llä henkilöllä (VRK s.v. *Pösö*). Vastineeksi toisaalta sopisi myös ruotsin ’yli kiehumiseen tai kuohumiseen’ viittaava verbi *pösa över* (ks. MOT s.v. *pösa över*), joka liittyy merkitykseltään myös ruotsin murteelliseen vastineeseen *pysa* ’kiehua; sihistä; pihistä; kuohua; puhaltaa’ (vrt. Hellquist 1980: 806; MOT s.v. *pysa*). Sukunimitulkintaa kuitenkin tukee, että äänneasu olisi kyseisessä tulkinnassa muuttumaton *Pösö* verrattuna ruotsin vastineen hypoteettiseen kehitykseen **pösa* > *pösö*, missä *a*:ta vastaa *ö*. *Pösön*-nimenosa on myös genetiivimuodossa ja sen käyttö ei rajaudu yksinomaan koskenimiin (ks. NA s.v. *Pösö**), mikä antaa lisätukea sukunimitulkinnalle. Sukunimitausta vaikuttaisi täten todennäköisemmältä, vaikka sekä sukunimiesiintymiä että paikannimiesiintymiä on vähän.

4.2.10 Rossinkoski

Rossin/koski < sukunimi *Rossi* < miehennimi *Ambrosius* (vrt. Mikkonen & Paikkala 2000: 551)

Rossi-nimi on keskiajalta peräisin oleva sukunimi, joka on kansaomainen muunnos *Ambrosiuksesta* (Mikkonen & Paikkala: 551). Alavuden osumat ovat ainoastaan *Rossinkoskesta*, eikä *Rossi*-esiintymiä ole myöskään HisKi:ssä (HisKi s.v. *Rossi*), joten nimen yhteys sukunimeen tai muuhun asutusnimeen jää tältä osin epävarmaksi. Tulkintaa kuitenkin tukee se, että NA:ssa *Rossi**-haku tuottaa 260 osumaa, joista valtaosa on tilan- tai talonnimiä. (ks. NA s.v. *Rossi**.)

4.2.11 Seppöinenlampi, Seppösenlampi

Seppöinen/lampi ~ *Seppösen/lampi* < sukunimi *Seppönen* < ’seppä, taitava takojaa’ (vrt. NA s.v. *Seppo**, Alavus; Mikkonen & Paikkala 2000: 595)

Seppöinenlampi ~ *Seppösenlampi* -nimen taustalla on mahdollisesti tilannimi *Seppönen*, joka sijaitsee *Seppösenlammen* lähetyvillä. *Seppönen*-nimi liittyy kansanrunoudessakin tavattuun *seppöön* ~ *seppään*, joka merkitsee ’seppää, taitavaa takojaa’ (ks. Mikkonen & Paikkala 2000: 595). *Seppönen*-nimenosaa tavataan Alavudelta kahdeksasta nimestä: *Seppöinenlampi* ~ *Seppösenlampi* (lampi), *Seppönen* (tila), *Seppö-vainaan porras* (polku), *Seppösen Kotohauta* (tervahauta), *Seppösenmäki* (mäki), *Seppösenmäki* (kylänosa), *Seppösenniemi* (niemeke) ja *SeppösenSaari* (mäki) (NA s.v. *Seppo**, Alavus). Alavuden *Seppö*-nimet sijaitsevat eri puolilla Alavutta, joten jää epävarmaksi, mitkä ovat tarkalleen nimien väliset suhteet, joskin nimen henkilönnimitausta on perusteltu.

4.2.12 Tenhosenjärvi, Tenhusenlampi

Tenhosen/järvi < sukunimi *Tenhonen* < henkilönnimi **Tenhoi* 'taikavoima, loitsumahti' (vrt. SPK: 1277)

Tenhosenjärvi- ja *Tenhosenlampi*-nimet ovat todennäköisimmin *Tenhonen* ~ *Tenhunen* -sukunimen liitynnäisiä, mitä tukee *-nen*-muoto ja genetiivi; sukunimi on nykyäänkin yleisesti käytössä (ks. VRK s.v. *Tenhunen*, *Tenhonen*). *Tenho*- ja *Tenhu*-nimenosien alkuperäiseksi taustaksi on ehdotettu pakanuuden aikaista **Tenhoi*-henkilönnimeä, joka on liittynyt 'taikavoimaan, lumoukseen tai loitsumahtiin'. *Tenho*- ja *Tenhu*-nimille on epäilty myös saamelaistaustaa (< nimiesiintymät *Thenai*, *Tena*, *Then* ja *Thenass*). (vrt. SPK: 1277.).

4.2.1 Tonavanvirta (oja)

Tonavanvirta on ojitetulta suoalueelta Kuotesjärveen kulkeva oja, jonka nimi lienee siirrynnäinen Euroopan *Tonavasta*, joka puolestaan on vakiintunut 1800-luvulla suomen kieleen alkupe räisen *Donau* ~ *Duna* -nimen vastineeksi (ks. Hakulinen Kerkko 2006 s.v. *Tonava*).

Alavuden pitäjänkartoissa ojaa ei ole nimetty (ks. Kartta 10), mikä kertoo kyseessä olevan suhteellisen uusi nimi, jolloin tulkinta siirrynnäisnimestä on todennäköinen. *Tonava*-nimenosaa tavataan NA:n kahdeksassa nimessä, jotka sijaitsevat yksittäin eri puolilta Suomea. Esiintymissä paikanlajeina ovat oja, luoma, vesijättömaa, tie, notkelma, notko ja pelto. (NA s.v. *Tonavanvirta*; *Tonava**.)

Kartta 14: *Tonavanvirran* karttaamattomuus (Alavus 1840, pitäjänkartat 812: *Jääskänjärvi*, *Tonavanvirta*)

4.2.2 Varolanlampi

Varolan/lampi < sukunimi *Varila* < ruotsin *varg* 'susi', sudenpyytäjän lisänimi (vrt. Mikkonen & Paikkala 2000: 727)

Varola lienee rinnakkaismuoto sukunimelle *Varila*; sukunimitaustaa tukee *IA*-johdin, mutta *Varola*-muodon sukunimikäytöstä Alavuden osalta ei löydy tietoa (vrt. NA, HisKi s.v. *Varola*). Sukunimet-teoksen mukaan *Varila*-sukunimeä on kuitenkin Alavudella tavattu. *Varilan* ~ *Varolan* taustalla on 'sutta' merkitsevä ruotsin sana *varg*, jota on käytetty esimerkiksi sudenpyytäjän lisänimenä. (ks. Mikkonen & Paikkala 2000: 727.)

NA:ssa *Varo*-nimenosan sisältäviä esiintymiä on sata (NA s.v. *Varo**), joiden eri variantteihin kuuluvat esimerkiksi *Varola*, *Varonen*, *Varo*, *Varotus*, *Varoin* ja jotka sijaitsevat suhteellisen hajanaisesti painottuen Keski- ja kaakkois-Suomeen; Pohjanmaalla esiintymiä on vain muutama. Äänteellisten varianttien perusteella vaatisi lisäselvitystä, onko nimellä mahdollisesti yhteys suomen sanaan *varoa* 'varoa, olla tarkkana' (ks. SSA 3: 411).

4.3 Saamelaisperäiset nimet

4.3.1 Kaideskoski, Kaidesoja (joki), Kaidespuro, Kairesluoama (puro)

Kaides/koski, -oja, -puro > murteellinen *Kairesluoama*
vrt. pohjoissaamen *skáidi* 'jokihaarojen välinen maa, niemi' (vrt. Aikio 2009: 252)

Kaides-nimenosan taustalla on saamen sana *skáidi* 'jokihaarojen välinen maa, niemi' (esim. Sammallahti 1993: 183). Nimi muistuttaa äänteellisesti suomen *kaide*-sanaa, mutta merkitys 'aitamainen tuki- t. suojarakenne; kaidepuu' (KS s.v. *kaide*) vaikutti vertailussa epätodennäköiseltä, sillä *kaide* on alkujaan viitannut erityisesti 'kangaspuiden suojatankoon' (SSA1: 274) ja toisaalta mikään tarkasteltavista *Kaides*-nimistä ei muodoltaan ollut yhdistettävissä 'kaiteeseen'. (vrt. NA s.v. *Kaides**; *Kaires**, Alavus).

Yhteys saamen merkitykseen 'jokihaarojen välinen maa, niemi' voidaan havaita hyvin vanhasta pitäjänkartasta (ks. Kartta 16), missä *Vähä Kaidesjärvestä* ja *Isosta Kaidesjärvestä* lähtevät kaksi jokea yhdistyvät ja jättävät väliinsä niemekkeen. Nykyään järvet on nimetty *Pieneksi Kaideslammeksi* ja *Kaidesjärveksi* (esim. Google Maps s.v. *Pieni Kaideslampi*, Alavus).

Kartta 15: *Vähä Kaidesjärvi* ja *Iso Kaidesjärvi*
(Alavus, pitäjänkartat 812: *Vähä Kaidesjärvi*, *Iso Kaideslampi*)

Karttaan ei ole merkitty ikää, mutta ulkoasun perusteella se saattaa olla vanhempi kuin muut tämän tutkielman pitäjänkartat, jotka on julkaistu 1840-luvulla. Nimistöissä on myös muita vastaavia *skáidi*-taustaisia nimiä, kuten *Kairijoki* sekä yleisnimenä tavatut maastonimet *kaira* ja *kaita*, jotka molemmat viittaavat 'kahden joen väliseen maa-alaan' (ks. SPK: 334, Aikio 2009: 252). Alavuden *Kaides*-nimien äänteellistä kehitystä osaltaan saattaa selittää suomen kielen 'kaidetta' merkitsevä sana. Alkuperäinen saamen sana *skáidi* on ollut merkitykseltään

vieras nimen myöhemmille käyttäjille, jolloin nimi lienee yhdistetty kansanetymologisesti saanaan *kaide* ~ *kaides*, vaikka sanan merkityksellä ei ole yhteyttä alkuperäiseen nimeämisperusteeseen.

4.3.2 Kuorasjärvi

Kuoras/järvi

virt. pohjoissaamen *guorá*, koltansaamen *kuorá* ~ *kuorri* 'pikku siika'

Kuora-äänneasun taustalla on saamen sana *kuorá* ~ *kuorri*, joka merkitsee 'pikku siikaa' (SSA 1: 441). *a:n* sisältävä muoto *Kuora*- on suhteellisen harvinainen; *Kuora*-esiintymiä on 35, kun *Kuore*-esiintymiä on sen sijaan 364 (NA s.v. *Kuora*, *Kuore*). T.I. Itkosen mukaan *Kuora*-nimet tulevat *Kuorikki*-, *Kuorinki*- ja *Kuorikki*-nimien tavoin saamen 'reunaa, viertä' tarkoittavasta sanasta *guorra* : *guorrat*, mutta *Kuorasjärven* tapaus tukee Alpo Räisäsen näkemystä, jonka mukaan *Kuora*-nimet eivät kuulu samaan nimirypäeseen (ks. Räisänen 2003: 60–61). Erityisesti nimenosan esiintyminen vesistönimissä tukee merkitystä 'pikku siika' verrattuna merkitykseen 'reuna, vieri'. Muissa kuin vesistönimissä nimi usein on liitännäiseksi tulkittava: Esiintymiä ovat pohjoisessa Muonion *Kuorajärvi* ja sen ympäristön liitännäisnimet sekä Sodankylän *Kuorajoki*, Kainuussa esiintymät sijoittuvat *Kuorajärven* ja Koiterejärven väliselle alueelle, kun taas Etelä-Pohjanmaalla nimet liittyvät Alavuden *Kuorajärveen* (ks. NA s.v. *Kuora**). *Kuoras*-nimenosan *s*-loppua selittänee murteellisen sanahahmon sekä vastaavan 'kuoretta' tarkoittavan sanan vaikutus (virt. *kuores* : *kuoreh* → "Miähet kauppas kuarehia." Kuortane, SMS s.v. *kuore*).

4.3.3 Kuotesjärvi, Kuotesluoma

Kuotes/järvi

virt. koltansaamen *kuõck* 'kapea kannas kapean niemen ja rannan (engl. mainland) välissä'; muut saamen vastineet: pohjoissaamen *kuotku* ~ *kuotku* 'kannas, kapea niemeke', kantsaamen **kuotko(j)* virt. piitimensaamen *guotko* 'puita kasvava notkelma tai laakso kahden mäen tai vuoren välissä', inarinsaamen *kuátku* 'kannas', pohjoissaamen murteissa tavattu (tark. Sea Saami dialects) *guoskat* 'kapea saari meressä, joka luoteen eli laskuveden aikana yhdistyy kapealla kannaksella mantereeseen' (ks. Aikio 2009: 257).

virt. karjalaan lainautunut *kuotko* 'soinen notkelma, matala maasto, kapea maakaistale kahden järven välissä' (ks. mts)

Kuotes-nimenosa pohjautunee saamen maastoa kuvaavaan sanaan *guotko*, jonka eri varianttien merkityksiä ovat 'soinen notkelma, matala maasto, kapea maakaistale kahden järven välillä', 'puita kasvava notkelma tai laakso kahden mäen tai vuoren välissä', 'kannas; kapea niemi' sekä 'kapea saari meressä, joka luoteen eli laskuveden aikana yhdistyy kapealla kannaksella mantereeseen' (virt. Aikio 2009: 257; SSA1: 443). Kuten muistakin tutkielmani

saamelaisnimistä voidaan todeta, myös *Kuotes*-nimenosan levikki rajoittuu Alavuden yhteyteen; nimenosan esiintymiä on seitsemän ja kaikki ovat Alavudelta (NA s.v. *Kuotes**).

Murteista löytyy äänteellisesti *Kuotes*-nimenosaa vastaava sana *kuota* ~ *kuotta*, mutta merkityksistä (mm. 'sikiökalvo', 'seisovan veden pinnalle muodostuva lima, kalvo') mikään ei vaikuttanut nimeämisen kannalta järkevältä. Sanan varhempia merkityksiä (ks. SMS s.v. *kuota*; *kuotkale*; *kuotale*; SSA1: 443) yhdistää kalvomainen koostumus eikä vedenpintaan liittyvä merkitys ole siten ensisijainen. Lisäksi pysymättömänä ominaisuutena merkitys 'seisovan veden pinnalle muodostuva lima, kalvo' olisi yksilöinnin näkökulmasta epäkäytännöllinen.

Saamelaisvastine *kuotko* on sekä äänneasun että maastoon yhdistyvän merkityksensä kannalta johdonmukainen etymologia *Kuotes*-nimille. Sanan merkitykset 'kannas' tai erityisesti 'mantereeseen matalan veden aikana yhdistyvä kapea saari' vastaa *Kuotesjärven* keskellä sijaitsevaa saarta (ks. Kartta 17). Enontekiön murre-esimerkissä merkitystä on kuvattu myös seuraavasti: ”*kuotko on semmonen roistomaa, märkä, risukko, jot ei ihminen kulje.*” (SMS s.v. *kuotko*).

Äänteellistä variaatiota *-tko* > *-tes* nimenosan lopussa selittää sanan mukautuminen murteelliseen sanahahmoon, mitä tavataan esimerkiksi myös nimessä *Kortesslampi*.

Kartta 16: *Kuotesjärven* keskellä sijaitseva kapea saari (NA s.v. *Kuotesjärvi*)

Frans Äimän *Lappalaisia sanoja suomen murteissa* -tutkielmassa mainitaan myös *guotko*-sanan rinnakkaisena muotona *s:n* sisältävä ”norjanlapin” *guosko* (Äimä 1908: 25), jota vastannee Aikion tutkimuksessa pohjoissaamen murteissa esiintyvä vastine *guoskat* (Sea Saami dialects) (ks. Aikio 2009: 257). On siis mahdollista, että myös alkuperäinen nimi on motivoitunut *s*-loppuista muotoa.

4.3.4 Kätjänjoki

Kätjän/joki < saamen *geatki* : *geatke* 'ahma' (vrt. SPK: 587)

SPK:n mukaan *Kätkä*-nimenosa tulee saamen sanasta *geatki:geatke*, joka merkitsee 'ahmaa'; T.I. Itkonen on rinnastanut nimen saamenkieleen jo aiemmin (Itkonen 1948: 104, 107). Myös saamen sana *geadgi* 'kivi' saattaa olla joidenkin *Kätkä*-nimien taustalla, mutta Alavuden nimistössä ei ole erityisiä viitteitä kyseiseen merkitykseen. Merkitys 'kivi' liittyy enemmän sellaisiin tapauksiin, joissa paikanlajina on kivi tai vastaava, jolloin myös äänneasu on usein *y ~ i* (esim. *Kätkinkivet*). (ks. SPK: 587; NA s.v. *Kätkä**; *Kätk**.) *Kätkä*-nimenosan esiintymiä on NA:ssa 43, ja ne ovat lähes yksinomaan luontonimiä (huom. esiintymät osittain päällekkäisiä) (ks. NA s.v. *Kätkä**). Alavuden nimiesiintymiä on *Kätjänjoen* lisäksi *Kätjänaho*; samaan nimiryvästymään kuuluu myös Lehtimäen *Kätjänjärvi* (järvi), *Kätjänkoski* (koski), *Kätjänaho* (tila) ja *Kätkä* (tila).

4.3.5 Paatsjoki

Paats/joki

vrt. saamen 'käpyä' merkitsevät vastineet *bāccak* (pohjoissaame) ~ *paaccah* (inarinsaame) ~ *paaccik* (koltansaame); muita kaukaisempia vastineita *baattsege* (eteläsaame) ~ *baats(aga)* (uumajansaame) ~ *paahtsak* (arjeploginsaame) ~ *pātsa* (luulajansaame) ~ *pāzʒeχ* (kiltinäsaame) ~ *pocceŋge* (turjansaame) (ks. Lehtiranta 1989: 96)

vrt. esiintymät saamelaisnimistössä mm. *Paačč/jokk* (koltansaame), *Pačč/vei* (inarinsaame), *Báhča/veadji* (pohjoissaame), *Pasvik/elva* (norja) ja *Paz/reka* (venäjä) (ks. SPK: 874)

vrt. suomalaisvastineet *Paatsa-* ~ *Paatsi-* ~ *Paatsikka-* (ks. NA s.v. *Paats**)

Paats-nimen on arveltu olevan lähtöisin koltansaamesta, joskin muissakin saamenkielissä on tavattu vastaavia nimiä. Erilaisia nimivastineita *Paatsjoelle* ovat koltansaamen *Paaččjokk*, inarinsaamen *Paččvei*, pohjoissaamen *Báhčaveadji*, norjan vastine *Pasvikelva* ja Inarinjärven las-kujoki *Pazreka*, jonka *reka*-nimen osa on venäjää ja merkitsee myös 'jokea'. Lisäksi nimeä on tavattu siidan nimenä seuraavin variantein: *Pasreka* 1517, *Paasiockj* 1593, *Pattsewaje*, *Patsuwäja*, *Padsejoch*, *Patsajocksi* 1695, *Paits Elfwen* 1748, *Patscheväijok* 1820-luvulla. Saamen *jokk*, *vei* ja *veadji*, norjan *elva* ja venäjän *reka* merkitsevät 'jokea'. (SPK: 874).

Paats-nimenosan merkityksen kuvataan SPK:ssa hämärtyneen (mts.), mutta nimeä vastaisi äänneasun ja merkityksen perusteella *Yhteissaamelaisessa sanastossa* (Lehtiranta 1989: 96) kuvattu 'käpyä' merkitsevä sana *baattsege* (eteläsaame) ~ *baats(aga)* (uumajansaame) ~ *paahtsak* (arjeploginsaame) ~ *pātsa* (luulajansaame) ~ *bāccak* (pohjoissaame) ~ *paaccah* (inarinsaame) ~ *paaccik* (koltansaame) ~ *pāzʒeχ* (kiltinäsaame) ~ *pocceŋge* (turjansaame). NA:n *Paats*-esiintymistä (41 esiintymää + 3 *Paatsama*-nimeä) voidaan havaita, että *Paats*-nimenosa

ei painotu erityisesti joennimi- tai laveammin vesistönimikäyttöön, vaan sitä tavataan melko tasaisella jakaumalla erilaisissa luontonimissä. Esimerkiksi *Paats* ~ *Paatsikka* -nimenosaa tavataan muun muassa metsän nimessä *Paatsankorpi* (Teuva), kangasmaan nimessä *Paatsikkapalo* (Enontekiö), mäen nimessä *Paatsmäki* (Paimio), niemen nimessä *Paatsinniemi* (Kerimäki) ja suon nimessä *Paatsainsuo* (Hämeenkyrö) (ks. NA s.v. *Paats**).

'Käpyä' merkitsevät *baattsege* ~ *baats(aga)* ~ *paahtsak* ~ *pātsa* ~ *bāccak* ~ *paaccah* ~ *paaccik* ~ *pā̄z̄zeχ* ja *poccv̄h̄ge* tarjoavat äännevastineiden osalta johdonmukaisen selityksen sekä saamelais- että suomalaisnimistön eri varianteille. Suomen nimistössä tavataan variantteja *Paats*-, *Paatsa*-, *Paatsi*- ja *Paatsikka*- (huom. *Paatsama*- on merkityksensä puolesta epärelevantti) (ks. NA s.v. *Paats**). Saamen ensimmäisen tavun *bācc* ~ *paacc* -äännejonoa vastaa suomessa *paats*, joka noudattaa melko täsmällisesti samaa ääntämystä. Saamen vastineiden sananloppuinen vaihtelu (*bāccak* ~ *paaccah* ~ *paaccik*) selittää myös Suomen *Paats*-nimien vaihtelua *paatsa* ~ *paatsi* ~ *paatsikka*. Genetiivi *-n* on lainanimissä tyypillinen nativisaation muoto (ks. Aikio 2007:168).

4.3.6 Sapsalampi (järvi)

Sapsa/lampi < PS *šāpšē 'siika' (> Saal *šapšâ*) (Aikio 2007: 168)

Ante Aikio on todennut *Sapsalampi*-nimen tulevan kantasaamen rekonstruoidusta muodosta *šāpšē; nimenosalle löytyy vastine nykyisestä inarinsaamesta, *šapšâ* (Aikio 2007: 168; SPK: 1128). Nimenosan esiintymiä NA:ssa on kuusi, joista neljä viittaa Alavuden *Sapsalampeen* sekä samannimiseen lammen mukaan nimettyyn kylään, muut esiintymät ovat Sodankylästä ja Ruokolahdelta (ks. NA s.v. *Sapsa**).

4.4 Ruotsinkieleen pohjautuvat nimet

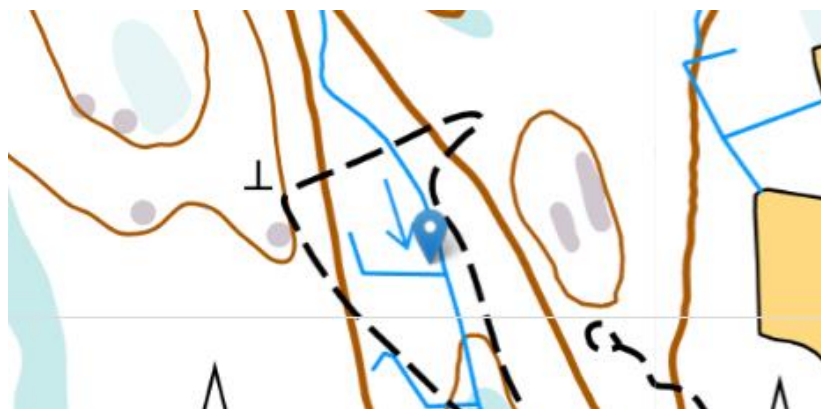
4.4.1 Illerööminlampi

Ille/röömin/lampi ~ Ille/räämi

< **illerström* 'ilkeä virta'; muinaisruotsin *illder* 'paha, ilkeä', ruotsin murteiden *iller* 'paha, ilkeä, vaikea, työläs' (ruots. 'ond, elak, svår'), vrt. nykyruotsin *illa* 'huonosti' (ks. Hellquist 1980: 402; vrt. SPK: 262–263, s.v. *Ilola*); ruotsin *ström* 'virta, virtaus' (MOT s.v. *ström*)

vrt. *röömi* (yleisnimi) (ks. NA s.v. *röömi*); suomen murteiden maininnat *aukko/tröömi* 'selkävedessä kulkeva merivirta erotukseksi rannempänä olevasta "rantatröömistä"' ja *kala/tröömi* ~ *kalatröm* 'sellainen merivirta, jolloin kalaa tulee hyvästi' (SMS s.v. *aukkotröömi*; *kalatröömi*)

Illeröömi-nimenosan taustalla on muinaisruotsin 'pahaa, ilkeää' tarkoittava sana *illder* (Hellquist 1980:402; SPK: 262) sekä 'virtaa, virtausta' tarkoittavasta sanasta *ström* (esim. MOT-sanakirja s.v. *ström*). Vastaavia esiintymiä on NA:ssa vain muutamia – esimerkiksi Virroilla on *Illeräämi*-niminen oja ja *röömi*-nimitystä käytetään yleisnimenä paikoitellen muun muassa Parkanossa (ks. NA s.v. *Ille**; *röömi**). *Illerööminlammen* sijaintitietoja ei ole NA:ssa saatavilla, mutta merkitystä 'virtaus' tukee, että Virroilla sijaitseva *Illeräämi* viittaa nimenomaan virtaavaan ojaan (ks. Kartta 18).

Kartta 17: *Illeräämi* (oja), Virrat (NA s.v. *Illeräämi*)

ille-muotoa voidaan verrata samaa alkuperää olevaan ruotsin *illa*-sanaan ('huonosti, heikosti') ja erityisesti sen ruotsin murteissa tavattavaan muotoon *iller* 'paha, ilkeä, vaikea, työläs' (vrt. Hellquist 1980: 402). Nimi lienee ollut nimeämisajankohtana ruotsinmukainen **Illerström* ja mukautunut suomalaiseen asuun *Illeröömi*. *röömi*-nimenosan konsonanttiyhdistelmä *str* on lyhentynyt pelkäksi *r*:ksi, mikä on mahdollisesti tapahtunut vaiheittain, jos tarkastellaan Suomessa tavattua murrevastinetta *tröömi* (SMS s.v. *aukkotröömi*; *kalatröömi*). Sananloppuinen *i* puolestaan on konsonanttiloppuisissa lainasanoissa tyypillinen (esim. VISK §28). Merkitys 'ilkeä virta' ei viitanne samalla tavalla 'ilkeään' kuin suomen yleiskielessä, vaan merkitys

lienee enemmänkin 'haasteellinen, hankala', kuten sanaa *ilkeä* käytetään pohjalaismurteissa (esim. ”*vaan siinä oli ilikejä se ranta sitte että oli vaikea tehdä tukkilauttaa. (Lappajärvi)*); ks. SMS s.v. *ilkeä*).

4.4.2 Röönoja

Röön/oja < ruotsin *rö* 'ruoko, korsu'

vrt. suonnimi *Röö/neva*

Röö-nimenosan taustalla on ruotsin sana *rö* 'ruoko, korsu', joka lausutaan pitkänä [rö:] (esim. MOT-sanakirja s.v. *rö*). NA-haun tuloksissa on paljon eri kantaisia *Röö**-äänneketjun sisältäviä nimiä, joten nimen tarkastelu suhteessa muihin esiintymiin on haastavaa (esim. Helsingin *Rööperi* < *rödberg*). Vesistönimien kannalta on kuitenkin todennäköisempää, että *Röönoja* viittaa merkitykseltään 'ruoko-ojaan' kuin että merkitys olisi esimerkiksi '*punaoja'. *Röö*-nimi esiintymistä vastaava etymologia lienee esimerkiksi Korttesjärven *Röönevalla*, missä vastaava kehitys ruotsin 'kortta, heinä' tarkoittavasta *rö*-sanasta on järkevä. (ks. NA s.v. *Röö**, *Röönoja*, *Rööneva*.)

4.5 Monitulkintaiset nimet

4.5.1 Hunnakkojärvi, Hunnakkolampi, Hunnakkoluoma, Vähä Hunnakkojärvi (lampi), Vähän Hunnakkolamminoja

Hunnakko/järvi, -lampi, -luoma, Vähä Hunnakko/järvi, Vähän Hunnakko/lammin/oja

< suomen murteiden *hunnakko* 'hunninko, olla huonoilla teillä, rappiolla'

< sukunimi *Hunnakko*

< ruotsin *hundingen* ~ *hunningen* 'pahuus, piru'

Nimenosa *Hunnakko* liittyy mahdollisesti sukunimeen *Hunnakko*, jota on tavattu Alavudella jo 1800-luvun alkupuolella (HisKi s.v. *Hunnakko*). *Hunnakko*- viittaa murteessa merkitykseen 'hunninko, olla huonoilla teillä, rappiolla' (SMS s.v. *hunnakko*). Lisäksi SMS:ssa mainitaan paikkaviitteinen esimerkki Kurikasta: ”Kun tuuli kääntyy kaakkohon, niin sanotahan jotta pian ny sataa ku tuuli kääntyy hunnakonloukolle” (mts.). *Hunnakko*-nimenosaa esiintyy NA:ssa 20:ssä nimessä, joista kaikki sijaitsevat Etelä-Pohjanmaalla. Alavuden kahdeksan *Hunnakko*-nimeä sijaitsevat lähekkäin *Hunnakkojärven* eri puolilla ja toisaalta merkityksen perusteella on mahdollista, että esimerkiksi *Hunnakkojärvi* on ensisijainen nimi, johon sukunimi perustuu. Yksi esiintymistä on järven länsipuolella sijaitsevan tilannimi.

SSA:ssa *hunninko* ~ *hunnakko*-sanan taustaksi on katsottu ruotsista peräisin oleva *hundingen* ~ *hunningen*, joka on ollut voimasana merkityksessä 'pahus, piru (vieköön)' (SSA 1: 184). *Hunninko* on esiintynyt jo Agricolan kielessä 1500-luvulla (ks. Räisälä 2003: 22), joten myös *Hunnakko*-nimenosana lienee suomen kieleen perustuva. Nimeämisen suomalaislähtöisyyttä tukee myös sanan murteellistunut muoto *hunnakko* (< *hunninko* < *hundingen*).

4.5.2 Huusanluoma, Huusansuu (luoma)

Huusanluoma on Vehkajoen varhempi nimi ja *Huusansuu* lienee nimen rinnakkaismuoto, jota käytetään siirrynnäisenä myös joenvarren maastoalueesta. Nimet ovat mahdollisesti jokivarressa sijaitsevan *Huusanmyllyn* liitynnäisnimiä. (ks. NA s.v. *Huusa**, Alavus.). *huusa*-nimen taustalla on mahdollisesti sukunimi *Husa* ~ *Huusa* ~ *Huusari* (ks. NA s.v. *Husa*, *Huusa*; Mikkonen & Paikkala: 138), mutta esimerkiksi HisKi-tietokannasta ei löydy kyseistä sukunimeä (HisKi s.v. *Huusa*, *Husa*, Alavus).

Täten ei voida täysin sulkea pois muita vaihtoehtoja, kuten murteissa esiintyviä merkityksiä. Esimerkiksi SMS:sta löytyy neljä *huusa*-sana-artikkelia, joiden merkityksenä on 'emännöitsijä; sisäpiika, sisäkkö; pitokokki', 'eräänlainen kalan sulkupyödyys kaukana yläällä joissa' (Vermlanti), 'tuhlaavainen' (Ilomantsi), 'vaja, kylkiäinen (rakennelma)' (Karjala) ja satunnaisesti 'ulkohuone, käymälä' (esim. Kemijärvi) (ks. SMS s.v. *huusa*). SMS:n vaihtoehtoista kaksi ensimmäistä ovat nimeämisen kannalta järkeviä. Esimerkiksi NA:sta löytyy 149 *emännän*- ja 80 *piian*-nimenosan sisältäviä nimiä (ks. NA s.v. *Emännän**; *Piian**), joten myös *Huusanluoman* tapauksessa tälläinen nimeämisperuste on mahdollinen.

'Kalan sulkupyödyys'-merkitystä kuvaavassa sana-artikkelissa ei ole muita tietoja kuin edellä kuvattu esimerkki Vermlannista, mutta maininta pyödyksestä jokikäytössä puoltaisi kyseistä merkitystä joen nimenä. Merkitykset 'vaja' ja 'käymälä' vaikuttavat sekä levikkinsä että merkityksensä puolesta epätodennäköisiltä nimenantoperusteeksi. (ks. SMS s.v. *Huusa*; ks. Ainala 2008:108–110) Merkityksen 'emännöitsijä' taustalla on ruotsin sana *husa* 'sisäkkö, keittiöpiika' ja myös *Huusari*-nimi tulee alun perin ruotsista (ks. Hellquist: 373; SSA 1: 195).

4.5.3 Lapuanjoki

Lapua on nimenä vanha ja sille on esitetty kahta erilaista etymologiaa. Viljo Nissilän mukaan *Lapua* tulisi saamelaisiin viitanneista sanoista *lappi* tai *lappa*, jolloin nimi olisi alkujaan ollut suomalais-ruotsalainen hybridimuoto *Lapua* < *Lapp ā*, **Lappajoki*. Lars Huldénin etymologiassa *Lapua* tulee jokivarressa sijainneesta *Leppo*-kylännimen kansanomaisesta, henkilönnimeen pohjautuvasta muodosta *Lepu*~*Lapu*. -ua-rakennetta on tulkittu nimistöjohtimeksi,

jolla on korvattu pohjalaisnimistössä *oja*-perusosaa ja jota tavataan myös esimerkiksi Oulaisissa sijaitsevan *Kilpuanojan* nimessä. (ks. SPK: 615; Räisänen 2003:182; NA s.v. *Lapuanjoki*.)

4.5.4 Makojärvi

Makojärven etymologinen tausta jää tutkielmassani vaille johdonmukaista selitystä. Sana on rakenteeltaan suomen kielelle tyypillinen, joten mahdollisesti kyseessä on omaperäinen nimi. Nimimiarkiston *Mako**-haku tuottaa 98 osumaa; Alavudella *Mako*-nimiä on kaksi, *Makojärvi* ja *Makoranta*. Osumissa on 7 *Makoo*-nimeä sekä 40 genetiivimuotoista *Makon*-nimeä. (ks. NA s.v. *Mako**; *Makoo**; *Makon**.)

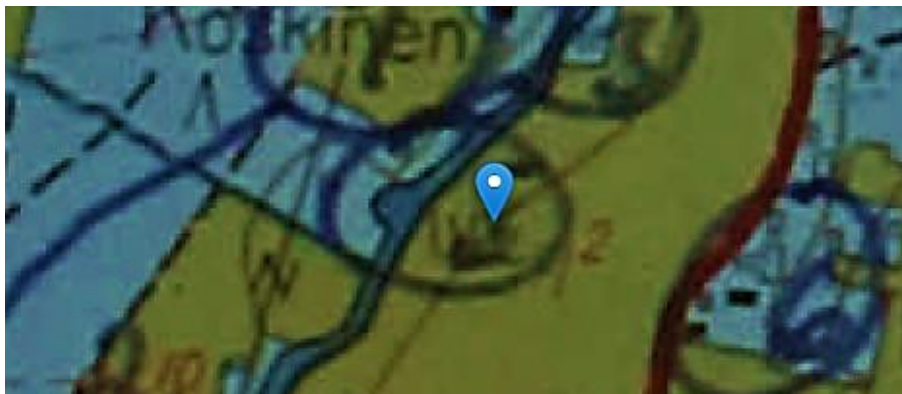
Nimen taustalla voisi olla 'makuupaikkaa' merkitsevä *makoos* tai *makuu*-sanan murteellinen variantti *makoo* (ks. SSA2: 136), mutta järven nimenä tämä merkitys kuitenkin vaikuttaa epävarmalta. Lisäksi SMS:n tekeillä olevassa sana-artikkelin käsikirjoituksessa *mako* viittaa 'vatsaan tai mahalaukkuun' ja 'juustonjuoksutteenä käytettyyn vasikan ruuansulatuskanavan osaan' sekä yksittäisessä esimerkissä 'veneen kaarevaan pohjaosaan' (SMS s.v. *mako*, tulos). Merkityksistä viimeisin saattaisi liittyä järvennimeen, mutta yksittäisen esimerkin pohjalta kyseinen tulkinta jää epävarmaksi. Ilman tarkempaa tutkimusta epävarmaksi jää myös *Mako*- ja *Makko*-nimien keskinäinen suhde.

NA:ssa on jonkin verran muitakin *Mako*-nimiä. Sellaisenaan *Mako*-nimenosaa tavataan talonnimissä (*Mako*), määriteosana henkilönnimissä (esim. *Mako-Jussi*) sekä kattavasti erilajisissa luontonimissä. NA:n genetiivimuotoiset *Makon*-nimet ovat ainakin osittain katsottavissa *Makko*-sukunimen liitynnäisiksi (vrt. Mikkonen & Paikkala 2000: 333), mutta toisaalta nimeä esiintyy myös ensisijaisena luontonimenä; esimerkiksi Enon pitäjässä on *Suuri Makko* -niminen järvi, jonka ympärillä sijaitsee *Makonrinne*, *Makonsuo*, *Makonmäki* ja *Makonpuro*. (NA s.v. *Mako**.)

4.5.5 Pirakanlakso (joki)

Nimenosa *Pirakka* on nimistössä harvinainen; *Pirakan*-genetiivimuodossa sitä tavataan kahdessa NA:n nimessä, ja perusmuotoinen *Pirakka*- tuottaa viisi osumaa. Kartalla *Pirakanlaksen* sijainti viittaa Pahajoen paikalliseen levenemään (ks. Kartta 19), mikä perustelee *lakso*-perusosaa, jonka Etelä-Pohjanmaan murteessa merkitsee 'notkon, notkelman' lisäksi 'lammikkoa, lätäkköä tai rapakkoa'. (ks. NA s.v. *Pirakanlakso*; *Pirakan**; *Pirakka**; SMS s.v. *lakso*). *Pirakka* ~ *Pirakan* -nimenosan merkitys jää hämäräksi, sillä merkityksen tai levikin perusteella ei löydy sopivia vastineita. Käytettyjen lähteiden (vrt. Mikkonen & Paikkala 2000; SSA2; KS; SPK) pohjalta ei voida esimerkiksi todentaa, että nimi tulisi suomen sanasta *piirakka* tai

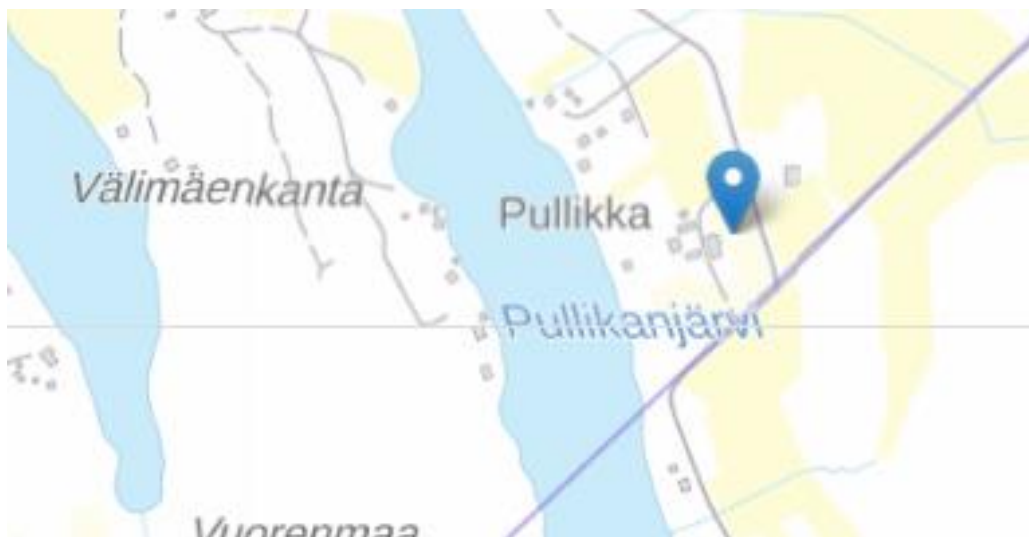
henkilönimestä *Pirkka* (tmv.). Myöskään sukunimitaustaan ei löydy viitteitä (vrt. HisKi s.v. *Pirakka*; VRK s.v. *Pirakka*).

Kartta 18: *Pirakanlakso* (NA s.v. *Pirakanlakso*)

4.5.6 Pullikanjärvi

Pullikanjärvi-nimen taustalla lienee 'sonnia, sonnivasikkaa' merkitsevä sana *pulli* ~ *pullikka* (SSA2: 422). Järven nimeämisperusteena kyseinen merkitys ei ole ensisijainen, joten on mahdollista, että nimi on läheisen *Pullikka*-tilannimen liitynnäinen (ks. Kartta 20). Toisaalta nimet ovat 1840-luvun pitäjänkartassa muodossa *Pullikkajärvi* ja *Pullikan torppa* (Kartta 21), missä genetiivimuoto ilmentäisi torpan saaneen nimensä järven perusteella.

Kartta 19: *Pullikanjärvi*, *Pullikka* (NA s.v. *Pullikanjärvi*)

Kartta 20: Pullikkajärvi, Pullikan torppa (Alavus, pitäjänkartat 812: Pullikkajärvi)

Alpo Räisäsen Nimet mieltä kiehtovat -tutkimuksessa *Pulli*-nimiä on tarkasteltu laajemmin muiden samanmuotoisten nimien kanssa (Räisänen 2003: 109–110). Räisäsen mukaan merkityksissä on eriviitteisyyttä: Toisaalta esimerkiksi Laihian *Pullilakso* viittaisi 'sonnivasikkaan' mutta esimerkiksi *Pullilähteet*-nimiesiintymien tapauksessa merkitys on todennäköisemmin *pulli* 'lähteen silmän ympärille rakennettu puukehikko' (ks. Räisänen 2003: 109–110). *Pullikanjärvi*-nimen muoto *pullikka* viittaisi kuitenkin ensinnä kuvattuun merkitykseen 'sonnivasikka', joskin tarkka nimeämisperuste jää epäselväksi.

4.5.7 Rantatöysänjärvi, Töysänjoki

Rantatöysänjärvi on rinnakkaisnimi, joka on syrjäyttänyt alkuperäisen *Töysäjärvi*-nimen. *Töysänjoki* on *Töysäjärven* liittynnaisnimi joka on puolestaan syrjäyttänyt *Ponnenjoki*-nimen. SPK:n mukaan *Töysä*-nimenosan taustalla on mahdollisesti henkilönnimi *Teussa*, joka on nimen *Teodor* puhuttelumuoto, ja toisena vaihtoehtona pidetään 'kumpua' tai muuta vastaavaa merkitsevää sanaa, joka on kadonnut käytöstä (vrt. *töyssi*). 1500-luvun teksteissä *Töysäjärven*-kylän kirjoitusasu on ollut myös *Toijsaiärfwjbij*. (SPK: 1337.)

4.5.8 Matala-Sammatti (järvi), Syvä-Sammatti (järvi), Sammatti (järvet)

Sammatti-nimien on arveltu tulevan esimerkiksi saksalaisperäisestä *Sambo* ~ *Sambut* -henkilönnimestä, tai sitten omaperäisestä 'pylvästä, rajapyykkiä, kivikasaa' tai 'samppoa' merkitsevästä sanasta *sammas*. (ks. SPK: 1121; SSA3: 152; NA s.v. *Sammatti**) Nimet *Matala-Sammatti* ja *Syvä-Sammatti* liittyvät toisiinsa, ja NA:ssa kokonaisuus on kirjattu myös erillisenä nimitietona *Sammatti* (järvet). Alavuden nimien tapauksessa merkitys voisi olla 'pylväeseen' tai 'rajapyykkiin' liittyvä, sillä kyseessä olevat järvet ovat muodoltaan pitkiä ja kapeita (ks.

Kartta 22). Muut *Sammatti*-nimenosan esiintymät eivät kuitenkaan osoita erityistä tukea tälle tulkinnalle. (ks. NA s.v. *Sammatti**, *Smmas**, *Sampa**.)

Kartta 21: *Syvä-Sammatti* ja *Matala-Sammatti* (NA s.v. *Matala-Sammatti*).

5 PÄÄTÄNTÖ

Koko aineiston 75:en erilaiseen nimenosaan suhteutettuna nimistä 60–69% on suomen kieleen pohjautuvia, 17–22% henkilönnimen tai talonnimen liitynnäisnimiä, 8% saamelaisperäisiä nimiä sekä 2–3% ruotsin kieleen pohjautuvia nimiä. Pienempi prosenttilukema edustaa varmoja etymologioita ja suuremmassa luvussa on huomioitu myös nimet, joissa on monitulkintaisuutta (10%) eli nimen etymologialle on useampi eri tulkinta.

Suomen kieleen pohjautuvien nimien kerrostuma on odotetusti suurin, sillä kerrostumassa on mukana kaikki yleiskielestä vähänkin poikkeavat nimet. On kuitenkin huomattava, että suomen kieleen pohjautuviin nimiin sisältyy paljon vaihtelua esimerkiksi nimen murteellisuuden tai iän suhteen. Esimerkiksi *Heiniluoma*- tai *Leppilampi*-tyyppiset nimet eivät juuri poikkeaa yleiskielestä, kun taas *Kortes*-nimet ja *Kömmelinoja* ovat selkeästi eteläpohjalaisia (vrt. esim. SMS). Lisäksi esimerkiksi *Teva*-nimeä voidaan katsoa iältään vanhempaan nimistöön kuuluvaksi, sillä sanaa *Teva* 'hirvisonni' ei enää juuri tavata muualla kuin nimistössä (ks. SPK: 1286, 279 s.v. *Tenämänmäki*; ks. SSA3: 288).

Murteen vaikutus vedennimistöön ilmenee murreanoina sekä nimien murteellisessa rakenteessa. Suomen kieleen pohjautuvista nimistä esimerkiksi *Haaroonojanne*, *Lalvapuro*, *Runnilampi* ja *Rehaluoma* erottuvat selkeästi niminä, joissa määriteosana on murreana ja joiden merkitykset ovat enemmän tai vähemmän paikallisia. Paikanlajina aineistossa esiintyy myös Etelä-Pohjanmaan murrealueelle ominainen paikanlaji *luoma* 'joen sivuhaara' (esim. SPK: 685–686) sekä *lasku* 'virtaava oja'. Nimistö kertoo osaltaan selkeästi murrerajasta, sillä esimerkiksi yleiskielistä *Haara*-nimeä ei juurikaan tavata Etelä-Pohjanmaalla (vrt. Kiviniemi 1977: 100–110), kun taas *Haaroo*-muoto on alueen nimistössä tavallinen (NA s.v. *Haaro**). Lisäksi tuloksista voidaan havaita, että murteellinen *s*-loppuinen sanarakente (esim. *Kortes*-, *Lähdes*-) on produktiivinen, sillä rakenne on siirtynyt myös saamelaisnimiin *Kaides*-, *Kuoras*- ja *Kuotes*-.

Saamelaisperäisiä nimiä löytyi kuusi, joista *Kaideskoski* ja *Kuotesluoma* ovat uusia saamelaisetymologioita; vertailuaineistona oli Aikion toteamat lainaetymologiat karjalaan lainautuneista sanoista *kaira* < *skáidi* ja *kuotkuo* < *kuöck* (ks. Aikio 2009: 252, 257). Tutkimukseni havainnot vastaavat saamelaisnimien osalta aiempaa tutkimusta ja täydentävät esimerkiksi *Kuorasjärven* ja *Kätkänjoen* etymologiaa kriteerien kuvauksen osalta (vrt. Itkonen 1948: 104, 107). Uutena havaintona on myös *Paats*-nimenosan merkityksen 'käpy' toteaminen. Kaikki saamelaisnimet ovat paikanlajiltaan järviä ja merkittäviä jokia. Saamelaisnimien osalta on huomattava, että vaikka etymologioissa on osoitettu vastineeksi nykyisiä saamelaiskielten sanoja,

nimeämisaikana nimeämiskielenä on ollut varhaisempi kielenmuoto, niin kutsuttu kanta-saame. Saarikiven mukaan ajallisesti ei ole järkevää olettaa nimiä enempää kuin 2000 vuotta vanhoiksi johtuen kielessä tapahtuvista muutoksista (Saarikivi 2014: 187). Lisäksi on haastavaa tehdä tarkkoja päätelmiä esimerkiksi yhteisöjen monikielisydestä. Saamelaiskielten puhuma-alueen on arveltu siirtyneen eteläisestä Suomesta pohjoiseen rautakauden aikana, mutta toisaalta saamelaiskieliä on puhuttu laajalti Suomen alueella, etenkin Keski-Suomessa 1700-luvulle asti. (mts. 208–212.) Alavuden saamelaisten kerrotaan väistyneen 1500-luvun saamelaisverotuksen, niin kutsutun ”lapinkäynnin” myötä, kun suomalaiset verottivat saamelaisia maiden metsästys- ja kalastuskäytöstä (Erkkilä 1992: 29).

Ruotsin kieleen pohjautuvia nimiä oli vain kaksi, eli osuus on yllättäen pienempi kuin esimerkiksi saamelaisnimillä. Tätä selittänee, että ruotsinkielisiä nimiä ei ole sisällytetty NA: on muuten kuin pilottiaineistona (ks. NA), jolloin ne eivät myöskään näy tutkimuksessa. Lisäksi esimerkiksi *Kömmelinoja* sisältää ruotsalaisperäisiä aineksia, mutta nimeämishetkellä sen voidaan osoittaa olleen Etelä-Pohjanmaan murteessa tunnettu sana, jolloin se edustaa suomenkielistä nimikerrostumaa. Vastaavaa erottelua ei voida esimerkiksi saamelaisnimien osalta tehdä, sillä murreaineisto ei tarjoa siihen samanlaista vertailupohjaa. Suomalais-ruotsalaista nimistöä on tutkittu esimerkiksi Aino Naertin väitöskirjassa *Ortnamn i språkkontakt : metod-diskussion med utgångspunkt i ortnamnsskicket i ett finsk-svenskt kontaktområde* (1995) sekä Kurt Zilliacuksen *Ortnamnsföråden vid språkgränsen i Finland : presentation av ett forskningsprojekt* (1980), mutta valitettavasti koronaepidemia rajoitti teosten saatavuutta. Kyseisten tutkimusten pohjalta olisi saattanut saada lisätietoa esimerkiksi tässä tutkielmassa osoitettujen ruotsiin pohjautuvien nimien kehityksestä ja iästä; ne olisivat mahdollisesti myös selittäneet ruotsinkielisen kerrostuman pientä osuutta suhteessa koko aineistoon.

Tutkielmassani epävarmaksi jääneissä 8 etymologioissa on myös mahdollisia ruotsalaisnimiä. Lisäksi epävarmoista nimistä löytyy toisaalta pidempään tutkijoita askarruttaneita nimiä, kuten esimerkiksi *Lapuanjoki*, mutta toisaalta joidenkin nimien etymologinen tausta voisi varmentua lisätutkimuksen myötä. Esimerkiksi *Huusanluoman* osalta tarkkoja nimeämisperusteita oli haastavaa todeta ilman paikallistuntemusta nimeämisen taustoista. Paikallistuntemus kytkisi myös henkilönnimietymologiat paremmin Alavuteen, sillä nimien nykykäytöstä saatavat tiedot (VRK) kertovat nimien lukumäärän koko Suomen alueella ja toisaalta HisKi-tietokanta sisältää vain 1900-lukua edeltäneitä nimiä, jotka voivat olla edelleen käytössä. *Huusanluoman* etymologia saattaisi täsmentyä paikallistiedon perusteella yksinomaan henkilönnimeen perustuvaksi verrattuna analyysissä esitettyihin useisiin tulkintoihin (ks. 42). Samoin vaille etymologiaa jääneelle *Makojärvelle* voisi mahdollisesti löytää selityksen, jos nimen taustaa

selvitettäisiin paikallisilta. Enimmäkseen vertailuaineisto (sanakirjat ym.) kuitenkin riitti osoittamaan todennäköisimmät vaihtoehdot nimien etymologioille, jolloin esimerkiksi *Tonavanvirta* katsottiin erisnimeen pohjautuvaksi nimeksi. Etymologiselle tutkimukselle epävarmuus on ominaista, eikä aina ole mahdollista löytää aukotonta etymologiaa (esim. Häkkinen 1983: 380; vrt. Aikio 2007: 179, 189, 191), joten tutkimuksen kannalta oli myös odotettavissa, että jotkin nimet jäävät vaille täsmällistä etymologiaa. Tässä tutkielmassa olen myös tuonut esille kattavasti vertailussa huomionarvoiseksi osoittautuneita tulkintoja muodon, merkityksen, nimeämisperusteen ja levikin kannalta, jolloin tuloksista pystytään myös lukijana arvioimaan etymologioiden varmuutta. laajaa, osittain sähköisessä muodossa olevaa lähdeaineistoa, jota vastaavaa ei ole ollut käytössä etenkin 2000-lukua vanhemmissa etymologisissa tutkimuksissa (vrt. Häkkinen 1983: 395–396), mikä parantaa tutkielman luotettavuutta ja mikä osaltaan mahdollisesti myös uusien etymologioiden löytymisen Alavuden vesistönimistöstä.

Vedennimiaineisto perustuu NA:n nimitietoihin, joten aineistossa saattaa olla vaihtelua kattavuuden suhteen. Tutkielman aineisto käsittää 34 lampea, 27 järveä, 21 jokea, 17 ojaa, 12 puroa, 9 koskea, 4 syvänettä ja 2 luomaa. Alavuden vesistönimistön nimeämisperusteista voidaan havaita, että nimet vastaavat Kiviniemen kuvaamia vesistönimille ominaisia nimeämisperusteita. Alavuden vesistönimistö toisaalta sisältää jonkin verran Kiviniemen yleisyyslistauksista poikkeavia nimiä. Esimerkiksi erilaisia 'kalalajiin' viittavia nimiä ovat muun muassa *Rökässyvä*, *Kuorasjärvi* ja *Sapsalampi*, kun taas yleisimmin vesistönimissä tavattua *Ahvennimenosaa* ei ole lainkaan ja *Hauki*-nimiäkin vain yksi, *Haukilahti* (NA s.v. *Ahven**, *Hauki**; vrt. Kiviniemi 1990: 184, 187). Eri paikanlajien määristä voidaan päätellä, että suurten vesien, kuten järvien ja jokien nimet ovat kattavasti aineistossa mukana, kun taas pienten vesien (ojat, syvänteet) nimiä on aineistossa vähemmän, mikä toisaalta kertoo myös siitä, ettei niitä ole nimetty tai niiden nimet eivät ole vakiintuneita.

Toisaalta, kuten jo johdannossa toin esille, pienten vesien nimissä ei niin helposti tavata vanhoja nimiä, koska pienten vesien nimet muuttuvat herkemmin kuin merkittävästi maisemaa hallitsevien paikkojen nimet, jotka ovat vakiinnuttaneet laajan käyttäjäyhteisön (ks. Kiviniemi 1977: 197). Muiden kuin suomen kieleen pohjautuvien nimien kannalta tämä liittyy osittain myös Saarikiven teoriaan nimien semanttisesti tyhjistä merkityksestä (ks. Saarikivi 2006: 71): Nimien merkitys ei ole käyttäjille tuttu, jolloin nimi opitaan ainoastaan nimettyä paikkaa yksilöivässä merkityksessä, jolloin nimen käyttäminen yhteisön sisällä määrittää, miten vakaa asema nimellä on. Suurien, maisemaa hallitsevien ja muulla tavoin merkittävien vesistöjen nimet säilyttävät asemansa paremmin, koska silloin nimillä on enemmän vakiintunutta käyttöä ja niiden asemaa ei voida kovinkaan helposti kumota. Vastaavasti vakiintumattomammassa

nimissä merkityksen katoaminen myös helposti johtaa nimen korvautumiseen paikkaa kuvaavammalla nimellä, jolloin nimen tarkoite on tunnetun merkityksen perusteella helpompi tunnistaa paikkaa tuntematta.

LÄHTEET

- Aikio, Ante 2009: *The Saami Loanwords in Finnish and Karelian*. Väitöskirja. Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta. –
https://www.academia.edu/4813912/The_Saami_Loanwords_in_Finnish_and_Karelian 2.4.2021
- 2007: *The Study of Saami Substrate Toponyms in Finland*. Pitkänen, Ritva Liisa & Saarikivi, Janne (toim.) 2007: *Borrowing of place names in the Uralian languages*. s. 159–197. Debrecen; Helsinki.–
https://www.academia.edu/1959274/The_Study_of_Saami_Substrate_Toponyms_in_Finland_and 2.4.2021
- Ainiala, Terhi, Saarelma, Minna & Sjöblom, Paula 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Alavus*. Pitäjänkartat 812. 1840 (julkaisuaikajankohta).
——— *Pullikkajärvi*.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/24066/2223%2007%20alavus.jpg?sequence=1&isAllowed=y> 24.3.2021
- *Jääskänjärvi, Tonavanvirta*.
<https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/24061/2223%2003%20alavus.jpg?sequence=1&isAllowed=y> 25.3.2021
- *Vähä Kaidesjärvi, Iso Kaideslampi*.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/20615?show=full> 29.1.2021
- Google Maps*. –
<https://www.google.com/maps/place/Pieni+Kaideslampi/@62.5207709,23.7736599,15z/data=!4m5!3m4!1s0x4686105f09ce65db:0x79d14db778eac25b!8m2!3d62.5251532!4d23.7867791> 2.4.2021
- Hellquist, Elof 1980: *Svensk Etymologisk Ordbok I (A–N) & II (O–Ö)*. Lund: LiberLäromedel. Helsingin yliopisto 2018: *Alkuperämme jäljillä*. –
https://www2.helsinki.fi/fi/unitube/video/dada0aa2-c45c-45db-b6c1-6f3d26019a92?fbclid=IwAR3UMW0NgygMmlDBq-zcnnj9XJTaIavEzVtlk8CGuKUWX3Sld5VH6dZa2_Y 2.4.2021
- HisKi = *Historian kirjat -tietokanta*. Suomen sukututkimusseura. Päivitettävä julkaisu. –
<https://hiski.genealogia.fi/hiski/p3g3l> 30.3.2021
- Hopiavuori, Sofia 2019: *Äännevastineet ja merkityksen kehitys poroviitteisissä saamelaislainoissa*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.
- Häkkinen, Kaisa 1985: *Suomen kielen vanhimmasta sanastosta ja sen tutkimisesta, Suomalais-ugrilaisten kielten etymologisen tutkimuksen perusteita ja metodiikkaa*. Turku: Turun yliopisto.
- Itkonen, T.I. 1948: *Suomen lappalaiset vuoteen 1945 I*. Helsinki: WSOY.
- Jarva, Vesa 2000: *Venäläisperäisten ja ekspressiivisten ainesten suhteesta suomen murteiden sanastossa*. Lisensiaatin työ. Jyväskylän yliopiston humanistinen tiedekunta.
- KS=*Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 35. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Päivitettävä julkaisu (päivitetty 24.2.2020). –
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. 8.10.2020
- Kiviniemi, Eero 1990: *Perustietoa paikannimistä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Leiviskä, Matti (tulossa): *Pohjanmaan synty – Asutus- ja väestöliikkeet Etelä-Pohjanmaalla keskiajalta 1600-luvulle*. Oulu: Oulun yliopisto. ks. Ilkka-Pohjalainen 1.12.2020, s.27;
<https://www oulu.fi/yliopisto/tutkija/matti-leiviska> – 2.4.2021

- Mikkonen, Pirjo & Paikkala, Sirkka 2000: *Sukunimet (uudistettu laitos)*. Helsinki: Otava MOT-sanakirja. Kielikone Oy. Helsinki. – <https://www-sanakirja-fi.ezproxy.jyu.fi/> 30.3.2021
- NA = *Nimiarkisto*. Kotimaisten kielten keskus. Helsinki. – <https://nimiarkisto.fi> 14.10.2020
- Naert, Aino 1995: *Ortnamn i språkkontakt: Metoddiskussion med utgångspunkt i ortnamnsskicket i ett finsk-svenskt kontaktområde*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Nissilä, Viljo 1964: *Lapuan nimestä*. – *Virittäjä* 68 (2) s.135–143. – <https://journal.fi/virittaja/article/view/34723> 26.2.2021
- Nissilä, Viljo 1975: *Suomen Karjalan nimistö*. Joensuu: Karjalaisen kulttuurin edistämisseätiö.
- Räisänen, Alpo 2003: *Nimet mieltä kiehtovat*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Saarikivi, Janne 2014: *Reconstruction of culture and ethnicity*. Heide, Eldar & Bek-Pedersen, Karen (toim.) 2014: *New Focus on Retrospective Methods*, s.186–216. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Saarikivi, Janne 2006: *Studies on Finno-Ugrian Substrate in Northern Russian Dialects*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Sammallahti, Pekka 1993: *Saamelais-suomalais-saamelainen sanakirja*. Utsjoki (Ohcejohka): Girjegiisa Oy.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 30. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Jatkuvasti päivitettävä julkaisu. – <http://kaino.kotus.fi/sms/> 8.10.2020
- SSA 1 = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. 1 A–K*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2001.
- SSA 2 = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. 2 L–P*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2001.
- SSA 3 = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja. 3 R–Ö*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura ja Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 2001.
- SPK = *Suomalainen paikannimikirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. – http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk63/SuomalainenPaikannimikirja_e-kirja_kuvallinen.pdf
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen & Irja Alho 2004: *Ison suomen kieliopin verkkoversio*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 30.3.2021
- Vuorela, Toivo 1979: *Kansanperinteen sanakirja*. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.
- VRK = Väestörekisterikeskus: *Nimipalvelu*. – https://verkkopalvelu.vrk.fi/nimipalvelu/nimipalvelu_sukunimihaku.asp?L=1 3.11.2020
- Zilliacus, Kurt 1980: *Ortnamnsförråden vid språkgränsen i Finland: Presentation av ett forskningsprojekt*. Andersson, Thorsten, Brylla, Eva, Rostvik, Allan, Naert, Aino, Pitkänen, Ritva-Liisa & Zilliacus, Kurt (toim.) 1980: *Ortnamn och språkkontakt : handlingar från NORNA:s sjätte symposium i Uppsala 5-7 maj 1978*, s. 317–347. Uppsala: Nordiska samarbetskommittén för namnforskning.
- Äimä, Frans 1908: *Lappalaisia lainasanoja suomen murteissa (ylipainos Suomal.-ugrilaisen Seuran Aikakauskirjasta XXV)*. Helsinki: SKS.

LIITTEET

LIITE 1: NIMIARKISTON HAKU

[Etusivu](#)
[Satunnainen paikannimi](#)
[Etsi paikannimeä](#)
[Ohjeet](#)
[Tietoja Nimiarkistosta](#)
[Anna palautetta](#)

Etsi paikannimeä

Haku on kirjainkokoherkkä. Hakuja tehdessä on siis muistettava käyttää isoa alkukirjainta nimien alussa ja pientä alkukirjainta paikanlaji-kentässä. Voit käyttää jokerimerkkejä (* ja ?) paikannimessä ja -lajissa.

Paikannimi

Paikanlaji

Nimenlaji

Keruupitäjä

Kerääjä

Karttalehden tunnus

Hakutuloksia yhteensä: 47

LIITE 2: RAJATTU AINEISTO

AINEISTO: 129 nimeä	Paikanlaji	Nimenlaji	Pitäjä	Kerääjä
Hunnakkoluoma (Kotus, 1959)	joki	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Huusanluoma (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Simonen, Kaija
Ilomäenkoski (Kotus, 1967)	joki	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Kaidesoja (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Kuivasjoki (Kotus, 1957)	joki	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Kuivasjoki (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Kuotesluoma (Kotus, 1959)	joki	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Kuotesluoma (Kotus, 1987)	joki	paikannimi	Alavus	Erkkilä, Minna
Kätkänjoki (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Kätkänjoki (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Kätkänjoki (Kotus, 1974)	joki	paikannimi	Alavus	Rantoja, Waldemar
Lapuanjoki (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Louesjoki (Kotus, 1959)	joki	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Niittuluoma (Kotus, 1968)	joki	paikannimi	Alavus	Pyylampi, Maijaliisa
Onkatorninperä (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Paatsjoki (Kotus, 1959)	joki	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Pirakanlakso (Kotus, 1964)	joki	paikannimi	Alavus	Ikkala, Esteri
Pohjaisjoki (Kotus, 1959)	joki	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Ponnenjoki (Kotus, 1957)	joki	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Rimminjoki (Kotus, 1959)	joki	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko

Töysänjoki (Kotus, 1965)	joki	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Hunnakkojärvi (Kotus, 1959)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Iso Valkeinen (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Simonen, Kaija
Jääskänjärvi (Kotus, 1959)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Kattelusjärvi (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Kattelusjärvi (Kotus, 1967)	järvi	paikannimi	Alavus	Jussila, Kirsti
Kesku-Tervajärvi (Kotus, 1967)	järvi	paikannimi	Alavus	Jussila, Kirsti
Kuivaisjärvi (Kotus, 1961)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Kuivasjärvi (Kotus, 1957)	järvi	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Kuivasjärvi (Kotus, 1967)	järvi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Kuorasjärvi (Kotus, 1959)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Kuotesjärvi (Kotus, 1959)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Kuotesjärvi (Kotus, 1987)	järvi	paikannimi	Alavus	Erkkilä, Minna
Kyrösjärvi (Kotus, 1950)	järvi	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Louesjärvi (Kotus, 1959)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Makojärvi (Kotus, 1959)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Matala-Sammatti (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Nokianselkä (Kotus, 1964)	järvi	paikannimi	Alavus	Ikkala, Esteri
Osmajärvi (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Pohjaispää (Kotus, 1959)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Pullikanjärvi (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Putulanjärvi (Kotus, 1961)	järvi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko

Rantatöysänjärvi (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Rantatöysänjärvi (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Sapsalampi (Kotus, 1921)	järvi	paikannimi	Alavus	Latvamäki, Vihtori
Sapsalampi (Kotus, 1950)	järvi	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Syvä-Sammatti (Kotus, 1965)	järvi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Tenhosenjärvi (Kotus, 1957)	järvi	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Ikkalankoski (Kotus, 1964)	koski	paikannimi	Alavus	Ikkala, Esteri
Kaideskoski (Kotus, 1957)	koski	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Nihukoski (Kotus, 1959)	koski	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Pösönkoski (Kotus, 1965)	koski	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Rossinkoski (Kotus, 1957)	koski	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Rossinkoski (Kotus, 1963)	koski	paikannimi	Alavus	Kivisaari, Vuokko
Rossinkoski (Kotus, 1970)	koski	paikannimi	Alavus	Kulju, Eija
Sahinkoski (Kotus, 1957)	koski	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Tampparinkoski (Kotus, 1961)	koski	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Hangasrimpi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Hetetlampi (Kotus, 1967)	lampi	paikannimi	Alavus	Jussila, Kirsti
Hunnakkolampi (Kotus, 1959)	lampi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Illerööminlampi (Kotus, 1967)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Jouttilampi (Kotus, 1967)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Keskolampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Kontolampi (Kotus, 1967)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko

Korpi-Taikinalampi (Kotus, 1987)	lampi	paikannimi	Alavus	Erkkilä, Minna
Kortteslampi (Kotus, 1967)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Kortesrimpi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Leppilampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Löyttylampi (Kotus, 1957)	lampi	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Löyttylampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Simonen, Kaija
Matala-Sammatti (Kotus, 1950)	lampi	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Matkuslampi (Kotus, 1957)	lampi	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Matkuslampi (Kotus, 1963)	lampi	paikannimi	Alavus	Kivisaari, Vuokko
Matkuslampi (Kotus, 1970)	lampi	paikannimi	Alavus	Kulju, Eija
Mäki-Puurokas (Kotus, 1970)	lampi	paikannimi	Alavus	Kulju, Eija
Mäkipuurokas (Kotus, 1957)	lampi	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Mäkipuurokas (Kotus, 1963)	lampi	paikannimi	Alavus	Kivisaari, Vuokko
Nevapuurokas (Kotus, 1963)	lampi	paikannimi	Alavus	Kivisaari, Vuokko
Okslampi (Kotus, 1957)	lampi	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Osmanjärvi (Kotus, 1950)	lampi	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Paskolampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Pullikanjärvi (Kotus, 1950)	lampi	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Runnilampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Seppoinenlampi (Kotus, 1950)	lampi	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Sepposenlampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Tamppilampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko

Tenhusenlampi (Kotus, 1963)	lampi	paikannimi	Alavus	Kivisaari, Vuokko
Valkiainen (Kotus, 1967)	lampi	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Valkialampi (Kotus, 1959)	lampi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Varolanlampi (Kotus, 1957)	lampi	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Vekarinlampi (Kotus, 1965)	lampi	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Vähä Hunnakkojärvi (Kotus, 1959)	lampi	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Väkkärälampi (Kotus, 1965)	lammikko	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Huusansuu (Kotus, 1965)	luoma	paikannimi	Alavus	Simonen, Kaija
Rehaluoma (Kotus, 1968)	luoma	paikannimi	Alavus	Pyylampi, Maijaliisa
Haaroonojanne (Kotus, 1950)	puro	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Haverinpuro (Kotus, 1963)	puro	paikannimi	Alavus	Kivisaari, Vuokko
Heiniluoma (Kotus, 1950)	puro	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Jüräoja (Kotus, 1950)	puro	paikannimi	Alavus	Kuivinen, Mirjam
Kaidespuro (Kotus, 1957)	puro	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Kairesluoama (Kotus, 1949)	puro	paikannimi	Alavus	Kulju, U.
Kömmelinoja (Kotus, 1961)	puro	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Lalvapuro (Kotus, 1963)	puro	paikannimi	Alavus	Kivisaari, Vuokko
Lähdesoja (Kotus, 1968)	puro	paikannimi	Alavus	Pyylampi, Maijaliisa
Rehaluoma (Kotus, 1967)	puro	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Tevapuro (Kotus, 1965)	puro	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Vähän Hunnakkolamminoja (Kotus, 1959)	puro	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Honkioja (Kotus, 1959)	oja	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko

Kohdinoja (Kotus, 1957)	oja	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Kolistonoja (Kotus, 1957)	oja	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Kompsinoja (Kotus, 1967)	oja	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Kompsioja (Kotus, 1957)	oja	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Kortesoja (Kotus, 1965)	oja	paikannimi	Alavus	Leiwo, Matti
Kortesoja (Kotus, 1967)	oja	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Leppioja (Kotus, 1967)	oja	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Louesjärvenlasku (Kotus, 1959)	oja	paikannimi	Alavus	Koivusalo, Esko
Lähdesoja (Kotus, 1967)	oja	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Nyrkänoja (Kotus, 1957)	oja	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Perkiönoja (Kotus, 1965)	oja	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Puuminoja (Kotus, 1964)	oja	paikannimi	Alavus	Ikkala, Esteri
Röönoja (Kotus, 1957)	oja	paikannimi	Alavus	Kansanaho, Kyllikki
Sahinoja (Kotus, 1965)	oja	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Tonavanvirta (Kotus, 1987)	oja	paikannimi	Alavus	Erkkilä, Minna
Vetämäluoma (Kotus, 1987)	oja	paikannimi	Alavus	Erkkilä, Minna
Rökässyvä (Kotus, 1965)	syväne	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Rökässyvä (Kotus, 1987)	syväne	paikannimi	Alavus	Erkkilä, Minna
Syvälakso (Kotus, 1965)	syväne	paikannimi	Alavus	Saari, Pirkko
Syvälakso (Kotus, 1987)	syväne	paikannimi	Alavus	Erkkilä, Minna
Sahinmäki (Kotus, 1965)	virtapaikka	paikannimi	Alavus	Simonen, Kaija

LIITE 3: PAIKALLISEN KOMMENTTI (ALAVUS ENNEN JA NYT - FACEBOOK-RYHMÄ, 24.2.2021)

Martti Äijälä

Rehaluoma on ilmeisesti Sulkavankylässä

Äijälänlammesta Vuorilampeen laskeva puro-osuus tai jokin sen osa. Lapsuuteni Äijälässä siitä tosin käytettiin nimeä Luoma, mikä johtui siitä, että se oli lähin luomaksi kutsuttavissa oleva vesistö. Äijälän tilan pellot ulottuivat runsaan kilometrin etelään tilasta kapeana peltoalueena tuon Rehaluoman länsipuolella. Tuosta peltoalueesta käytettiin nimitystä Rehala. Alueella on myös erillinen metsäkytö, josta käytettiin nimitystä Rehalan kytö. Reha taas kotikielessäni merkitsi tietynlaista rekeä. Kun kaksiosaisen tukkireen päälle lisättiin etu- ja takareet yhdistävä lavarakenne, käytettiin tuosta pitkästä reestä nimitystä reha. Rehaa käytettiin erityisesti heinien hakemiseen talvella peltoladoista. Sitten pientä spekulointia: Voisi ajatella, että peltoalueen nimi on tullut alunperin heinän kuljetustarpeesta ja välineestä ja siirtynyt siitä sitten luomankin nimeen. Toki tuon peltoalueen pitkänomainen muotokin on voinut yhdistää sen rehaan. Toisaalta luoman varsi on voinut olla aikoinaan, jo ennen peltojen raivaamista, karjanrehun niitoalue, jolloin samoin yhteys rekikuljetukseen on olemassa. Ilmeisesti reha tuollaisen reen nimenä ei ole kovin laajalle levinnyt vaan enemmänkin paikallinen.

Tykkää · Vastaa · 4 vk

